

Arvamus antud 28.08. 2018 hoolekogu protokoll nr 52
Läbiarutatud ja arvamus antud 30.08.2018 õppenõukogu koosoleku protokoll nr 6
Kehtestatud 31.augusti 2018. a direktori käskkirjaga nr 1-1/ 8

PÄRNU TOIMETULEKUKOOLI

ÕPPEKAVA ÜLDOSA

SISUKORD

ÜLDSETTETED.....	lk.5
ÜLDOSA.....	lk.7
1. KOOLI VÄÄRTUSED JA ERIPÄRA.....	lk.7
1.1. Kooli väärtused.....	lk.7
1.2. Kooli eripära.....	lk.7
2. ÕPPE – JA KASVATUSEESMÄRGID.....	lk.9
2.1. Õppe – ja kasvatusesmärkide olemus.....	lk.9
2.2. TOIMETULEKUÕPPE eesmärgid, põhimõtted, rõhuasetused.....	lk.9
2.3. HOOLDUSÕPPE eesmärgid, põhimõtted, rõhuasetused.....	lk.18
2.4. Pädevused.....	lk.25
2.4.1. Pädevuste mõiste ja loetelu.....	lk.25
2.4.2. TOIMETULEKUÕPPES taotletavad pädevused.....	lk.26
2.4.3. HOOLDUSÕPPES taotletavad pädevused.....	lk.29
3. ÕPPEKESKKOND JA ÕPPEKORRALDUS.....	lk.30
3.1. Õppekeskkond.....	lk.30
3.2. Õppekorraldus.....	lk.32
3.2.1. Õppekorralduse põhimõtted.....	lk.32
3.2.2. Läbivad teemad.....	lk.32
3.2.3. Koduõpe, pikendatud õppeaeg, lisaõpe ja ühe õpilase õpetamisele keskendatud õpe.....	lk.33
3.2.4. Individuaalne õppekava (IÕK), hinnanguleht, vaatluspäevik ja õpilase individuaalse arengu jälgimise kaart (ÕIAJK)	lk.35

3.2.5. TOIMETULEKUÕPPE (sh koduõppe) tunnijaotusplaan.....	lk.36
3.2.6. HOOLDUSÕPPE (sh koduõppe) tunnijaotusplaan	lk.38
4. TEGEVUSED ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMISEKS JA ÕPPEKESKKONNA MITMEKESISTAMISEKS.....	lk.40
4.1. Õppekava rakendamist toetavad tegevused õpilastele.....	lk.40
4.2. Õppekava rakendamist toetavad tegevused õpetajatele.....	lk.41
4.3. Ülekoolilised ja koolidevahelised ühistegevused/projektid.....	lk.41
5. HINDAMINE JA SELLE KORRALDUS.....	lk.42
5.1. Hindamise põhimõtted.....	lk.42
5.2. Kujundav hindamine.....	lk.43
5.3. Hindamise alused.....	lk.43
5.4. Hindamise korraldus	lk.44
5.5. Kirjalikud kokkuvõtvad hinnangud.....	lk.45
5.6. KOOLI LÕPETAMISE TINGIMUSED.....	lk.46
6. KARJÄÄRIINFO JA NÕUSTAMISE KORRALDUS.....	lk.46
7. TUGITEENUSED JA ÕPPEKAVAVÄLISED TEENUSED.....	lk.47
7.1. Kõneravi.....	lk.47
7.2. Päevahoid.....	lk.48
7.3. Füsioteraapia.....	lk.49
8. ÕPILASE JA LAPSEVANEMA TEAVITAMINE NING NÕUSTAMINE	lk.49
8.1. Teavitamise ja nõustamise alused.....	lk.49
8.2. Hindamisest teavitamine.....	lk.50
8.3. Teavitamine ja nõustamine.....	lk.50

9. ÕPETAJATE KOOSTÖÖ JA TÖÖ PLANEERIMINE.....	lk.51
9.1. Väljundipõhise õppe ja selle planeerimise põhimõtted.....	lk.51
9.2. Õpetajate töö ja koostöö planeerimine.....	lk.51
9.3. Töökava koostamine ja esitamine.....	lk.52
10. KOOLI ÕPPEKAVA UUENDAMINE JA TÄIENDAMINE.....	lk.53
11. RAKENDUSSÄTTED.....	lk.54

ÜLDSÄTTED

1. Pärnu Toimetulekukooli õppekava koostamisel on lähtunud Põhikooli – ja gümnaasiumiseadusest (PGS), Põhikooli riiklikust õppekavast, Põhikooli lihtsustatud riiklikust õppekavast, tugispetsialistide teenuse kirjelduse ja teenuse rakendamise korrast, laste liikluskasvatuse korrast ja kooli arengukavast, pidades silmas kooli ja paikkonna eripära, kooli töötajate, õpilaste ja nende vanemate soove ning kasutatavaid vaimseid ja materiaalseid ressursse.
2. Kooli õppekava koostamise, rakendamise ja arendamise demokraatliku korra eest vastutab direktor. Õppekava ja selle muudatused esitatakse enne kehtestamist arvamuse avaldamiseks kooli hoolekogule ja õppenõukogule. Kooli õppekava kehtestab direktor.
3. Pärnu Toimetulekukooli õppekava on kooli õppe - ja kasvatustegevuse alusdokument, milles kirjeldatakse õppe rõhuasetused ja tegevused õppekava täitmiseks.
4. Õppekavas käsitletakse õppimist väljundipõhiselt ehk õpetamine on õpilase vaimse, sotsiaalse ja füüsilise õpikeskkonna organiseerimine sel viisil, et õpilane saavutaks vastavalt oma võimetele õppekavas kavandatud õpitulemused/pädevused.
5. Kooli õppekava koosneb üldosast ja ainevaldkondade kavadest.
Kooli õppekava üldosas esitatakse:
 - kooli väärtused ja eripära;
 - õppe – ja kasvatuseesmärgid;
 - õppekeskkond ja õppekorraldus;
 - üldpädevuste kujundamiseks ja õppekeskkonna mitmekesistamiseks kavandatud tegevused;
 - hindamine ja selle korraldus;
 - karjääriinfo ja nõustamise korraldus;
 - tugiteenused ja õppekavavälised teenused;
 - õpilaste ja vanemate teavitamise ja nõustamise korraldus;
 - õpetajate koostöö ja töö planeerimise põhimõtted;
 - kooli õppekava uuendamise ja täiendamise kord.

6. Ainevaldkondade kavades esitatakse õpitulemused ja õppesisu kirjeldused arengutasemete kaupa. Kavad esitatakse kooli õppekava lisadena:

LISA 1 Toimetulekuõppe õppeainete kavad

LISA 2 Lisaõppe õppeainete kavad

LISA 3 Hooldusõppe tegevusvaldkondade kavad

ÜLDOSA

1. KOOLI VÄÄRTUSED JA ERIPÄRA

1. 1. Kooli väärtused

1.1.1. Koolil on oma missioon:

MISSIOON - Pärnu Toimetulekukooli kõikide töötajate missiooniks on luua tingimused kõigi õpilaste arenguks ja toetada iga õpilase arengut, sõltumata tema võimekusest, ealistest iseärasustest, kodustest tingimustest, füsioloogilistest eeldustest ja tervislikust seisundist. Pärnu Toimetulekukool soodustab õpilaste võimetekohast arengut ning aitab kujundada igapäevaelus võimalikult suurel määral iseseisvalt toime tulevat isiksust.

1.1.2. Lisaks lähtuvad kooli kõik töötajad oma tegevustes põhihariduse alusväärtustest, mis on kirja pandud Põhikooli riiklikus õppekavas §2, eriti silmas pidades lõiget 3:

Riiklikus õppekavas oluliseks peetud väärtused tulenevad „Eesti Vabariigi põhiseaduses”, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioonis, lapse õiguste konventsioonis ning Euroopa Liidu alusdokumentides nimetatud eetilistest põhimõtetest. Alusväärtustena tähtsustatakse üldinimlikke väärtusi (ausus, hoolivus, aukartus elu vastu, õiglus, inimväärikus, lugupidamine enda ja teiste vastu) ja ühiskondlikke väärtusi (vabadus, demokraatia, austus emakeele ja kultuuri vastu, patriotism, kultuuriline mitmekesisus, sallivus, keskkonna jätkusuutlikkus, õiguspõhisus, solidaarsus, vastutustundlikkus ja sooline võrdõiguslikkus).

1.2. Kooli eripära

1.2.1. Kool tagab olemasolevate õpilaskohtade piires õppimisvõimalused igale koolikohustuslikule isikule. Kool omab Haridusministeeriumi poolt välja antud koolitusluba 2040 HM 26. märtsist 2002 õppe läbiviimiseks I - III kooliastmes.

1.2.2. Kool on põhikool, kus õppetöö toimub Põhikooli ja gümnaasiumiseaduse §49 ja Põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava alusel ja on suunatud õpilaste individuaalsele õpetamisele ja igakülgsel arendamisele.

Toimetulekuõpet rakendatakse mõõduka intellektipuudega õpilastele ja hooldusõpet raske ning sügava intellektipuudega õpilastele. Õppekeelteks on koolis eesti ja vene keel.

1.2.3. Kõik kooli õpilased määratakse vastavalt Põhikooli ja gümnaasiumiseaduse § 2 alusel põhikooli kooliastmetesse:

- I kooliaste (1. – 3. klass)
- II kooliaste (4. – 6. klass)
- III kooliaste (7. – 9. klass)

1.2.4. Põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava järgi viiakse toimetulekuõppe ja hooldusõppe õpilane igal õppeaastal järgmisesse klassi, kuid õppesisu ja taotletavad pädevused valitakse vastavalt õpilase individuaalsele arengutasemele.

1.2.5. Õppe läbiviimine koolis toimub arengutasemete järgi:

- I arengutase (eeldatav 1.- 2.klassi õpilane)
- II arengutase (eeldatav 3.- 6.klassi õpilane)
- III arengutase (eeldatav 7.- 9.klassi õpilane)

1.2.6. Koolis õpivad õpilased liitklassi põhimõttel moodustatud õpperühmades/klassides.

1.2.7. Kool võimaldab õpilasele eripedagoogilist/logopeedilist abi, koduõpet tervislikel põhjustel, kahte pikendatud õppeaastat, ühte lisaõppe aastat ja ühele õpilasele keskendatud õpet.

1.2.8. Õppekavavälise teenusena pakub kool õpilasele füsioteraapiateenust ja päevahoiuteenust.

2. ÕPPE - JA KASVATUSEESMÄRGID

2.1. Õppe - ja kasvatuseesmärkide olemus

2.1.1. Põhikoolil on nii hariv kui ka kasvatav ülesanne.

2.1.2. Põhikoolis on õpetuse ja kasvatuse põhitaotlus tagada õpilase eakohane ja võimetekohane tunnetuslik, kõlbeline, füüsiline ja sotsiaalne areng ning maailmapildi kujunemine.

2.1.3. Põhikooli ülesanne on luua õpilasele turvaline, positiivselt mõjuv ja arendav õppekeskkond, mis toetab tema eakohast ja võimetekohast arengut.

2.1.4. Teadmiste, väärtushinnangute ja praktiliste oskuste omandamine ja arendamine toimub kogu kooli õppe - ja kasvatustöö, kodu ja kooli koostöö ning õpilase vahetu elukeskkonna ühistoimimise tulemusena.

2.1.5. Õppe – ja kasvatuseesmärkideks on kõik õppe - ja kasvatustööga seonduvad eesmärgid, põhimõtted, rõhuasetused ja taotletavad pädevused, mis on määratletud **põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava toimetulekuõppes ja hooldusõppes**.

2.2. TOIMETULEKUÕPPE eesmärgid, põhimõtted, rõhuasetused

2.2.1. Õppe - ja kasvatuseesmärgid toimetulekuõppes

2.2.1.1. Toimetulekuõppe **põhiülesanne** on toetada mõõduka intellektipuudega õpilase arengut ning tema kujunemist Eesti kodanikuks, kes tuleb eluga toime tuttavates tingimustes, teeb võimetekohast praktilist tööd ja teab oma kuulumisest oma rahva ja Eesti kodanike hulka.

2.2.1.2. Toimetulekuõppe **üldeesmärk** on aidata kujuneda isiksusel, kes vastavalt oma võimetele:

- teadvustab ennast (MINA) ja kaasinimesi (MINA–MEIE–TEISED), on teadlik nende erisuste ja eri kultuuride võimalikkusest, eristab kuuluvust OMA–VÕÕRAS–ÜHINE;

- suhtub positiivselt iseendasse, oma perekonda, kaaslastesse ja kodumaasse, järgib võimetekohaselt õigusnorme, hoidub vägivallast;
- järgib võimetekohaselt oma tervise ja looduse hoidmise põhimõtteid;
- orienteerub keskkonnas ja igapäevastes toimingutes, tegutseb tuttavates situatsioonides, hoidub teadaolevatest ohtudest ja küsib vajaduse korral abi;
- valdab järgmisi elementaarskusi: vaatlemine, kuulamine;
- mõistab talle suunatud kohandatud kõnet ja/või alternatiivseid väljendusvahendeid;
- väljendab arusaadavalt oma soove/vajadusi omandatud keeleüksuste ja/või alternatiivsete väljendusvahendite abil;
- tuleb toime võimetele vastavate lugemis-, kirjutamis- ja arvutamisülesannetega;
- mõistab töö vajalikkust, valdab baasoskusi, suudab tööaja jooksul alluda töödistsipliinile;
- teeb jõukohast tööd, on valmis jätkuõppeks.

2.2.2. Õppe - ja kasvatustegevuse põhimõtted toimetulekuõppes

2.2.2.1. Toimetulekuõppes lähtutakse põhimõtetest, mille kohaselt igapäev peab olema võimalus saada haridust vastavalt oma võimetele. Õppekorralduses ja õppesisu valikul lähtutakse iga õpilase arengutasemest valdkonniti, arvestatakse õpilaste potentsiaalseid võimeid ja teisi individuaalseid iseärasusi.

2.2.2.2. Toimetulekuõppes ja igapäevastes koolisuhetes peetakse oluliseks samu humanistlikke seisukohti, mida püstitab põhikooli riiklik õppekava. Enam pööratakse tähelepanu oma võimaluste ja piirangute teadvustamisele, sallivusele erinevuste suhtes ning kaaslaste erivajaduse mõistmisele.

2.2.2.3. Õppekava taotleb iga õpilase arengu toetamist: lapse arengupuute ületamiseks või vähendamiseks rakendatakse temale sobilikke eripedagoogilisi meetodeid. Arendamine toimub iga lapse arengutaseme ja arenguvõimaluste hindamise alusel.

2.2.2.4. Õppetöö kavandamisel arvestatakse nii klassi tervikuna, puude struktuurist tulenevaid õpilasarühmi klassis kui ka iga õpilast individuaalselt. Õppeülesanded valitakse õpilase potentsiaalset arenguvalda arvestades: need nõuavad pingutust, kuid abi korral on jõukohased. Arendamist vajavad toimetulekuõppel oleva õpilase psüühika, isiksuseomadused ning

tegevusvaldkonnad: tunnetustegevus (tähelepanu, tajus, mälu, mõtlemine); suhtlemisvahendid ja suhtlemine; tunde- ja tahtevald; psühhomotoorika; hinnangud ja hoiakud jne. Õpetamise tulemusel kujunevad ajus kompensatsioonimehhanismid – muutub ja täiustub kahjustatud (alaarenenud) funktsionaalsüsteemide talitlus, hakkavad arenema mõned puuduvad süsteemid. Eesmärk on kujundada organismi funktsioonid võimalikult iseseisvaks toimetulekuks sotsiaalses keskkonnas. Üldised arengueesmärgid konkretiseeritakse kooli õppekavas arengu- ja tegevusvaldkondade kaupa, individuaalseid kajastavad individuaalsed õppekavad, mille koostamisel arvestatakse ka isiklike olemasolevaid rehabilitatsiooniplaane.

2.2.2.5. Õpetamine ja kasvatamine toimub jõukohase praktilise tegevuse protsessis, millega kaasneb õpilastele mõistetav verbaalne teave. Eesmärk on, et õpilased omandaksid jõukohased praktilised oskused ja selleks vajalikud minimaalsed teadmised igapäevastes korduvates situatsioonides toimetulekuks. Oskused konkretiseeritakse õpitulemustes, mis on kooli õppekavas ainekavade koostamise aluseks. Elus toimetuleku oskuste kujundamisel on olulisemad elu- ja toimetulekuõpe, kunst ja käeline tegevus ning tööõpe. Toimetuleku eelduseks oleva motoorika arendamine toimub peamiselt rütmika ja kehalise kasvatus tundides, päevahoius ning klassi- ja koolivälises tegevuses.

Oma ja teiste tegevust, sh käitumisele võimalikult adekvaatse hinnangu andmist, kujundatakse pidevalt, rõhutatakse positiivset ja suunatakse otsima eksimuse parandamise võimalusi.

2.2.2.6. Õppimine toimub võimalikult reaalses keskkonnas. Toimetulekuõpe suunab õpilast täitma korduvates situatsioonides praktilisi ülesandeid koostegevuses ja eeskujul järgi, rakendama omandatud oskusi näidise ja lihtsa suulise korralduse alusel. Õpilased võtavad võimete kohaselt osa oma tegevuse kavandamisest ja tulemuse hindamisest. Õpilase tähelepanu tuleb lõpptulemuse saavutamiseks suunata iga osatoimingu tähtsusele.

Õpilaste aktiveerimine eeldab nende psüühilisele arengule vastavate tegevuste valikut, jõukohast õpitegevust, konkreetset ja arusaadavat eesmärgiseadet, õpilaste tegevuse pidevat stimuleerimist ja edusammudele hinnangu andmist. Tähtsustatakse õpilase huvi kujundamist võimalikult iseseisvalt tegutsemiseks.

2.2.2.7. Oluline on õpetaja ja õpilase positiivne ühistegevus, õpilase tegevus potentsiaalses arenguvallas, abi täpne reguleerimine. Õpioskuste kujundamist soodustavad kõigi pedagoogide ja lastevanemate ühised nõudmised ja samalaadne abi. Toimingute struktuuri

omandamine toimub minimaalsete tegevussammude ja osaoskuste kaupa, omandatud osatoimingud ühendatakse ahelaks.

2.2.2.8. Kooli õppekava rakendamisel ja arendamisel arvestatakse kooli ja konkreetse klassi õpilastega. Tähtis on koostöö eripedagoogide, õpetajate, lapsevanematega, kutseõppe korraldajatega, valla või linna esindajatega ning vajaduse korral spetsialistidega väljastpoolt kooli.

2.2.2.9. Praktilise tegevuse baasil areneb suhtlemine ja kogemustele (mälu kujutlustele) toetuv vaimne tegevus, kujunevad tunnetustegevuse elementaarsed oskused.

2.2.2.10. Õppe- ja kasvatusprotsessi käigus õpivad õpilased oma võimetele vastavalt:

- kasutama olemasolevaid teadmisi ja oskusi varieeruvates tingimustes;
- küsima ja uusi oskusi omandama;
- tegutsema;
- kasutama oma kaemuslik-kujundilist intellekti, reguleerima emotsioone lähtuvalt oma intellekti arengust;
- konstrueerima eeskuju ja näidise alusel;
- võrdlema oma tegevuse tulemust etaloniga;
- õppima koostegevuses või juhendatult koos teistega, õppima jälgima kaaslaste ja oma tegevust ning hindama resultaati;
- lahendama praktilisi probleeme ja tegema valikuid.

2.2.3. Õppe ja kasvatus rõhuasetused toimetulekuõppes

2.2.3.1. Rõhuasetused I arengutasemel (eeldatav 1. - 2. klass)

2.2.3.1.1. Õpilaste juhtivaks tunnetusprotsessiks on taju, mille baasil areneb tegevusaktide äratundmine ning kaemuslik-praktiline mõtlemine.

Tunnetustegevuse arendamiseks on vajalik tahtmatu tähelepanu väline suunamine:

- **Tajude arendamine.** Objekti tunnuste suunatud märkamine eri meeltega; esemete eristamine taustast; tajuvälja laiendamine; objekti ja graafiliste kujutiste rühmitamine 1–2 tajutava tunnuse alusel; ruumisuhete (*all, peal, ees, taga, kõrval*) ja ajasuhete (*samal ajal, enne, pärast*) tajumine.

- **Mälu.** Varem tajutud objektide ja tegevusaktide äratundmine; toimingu sooritamine vahetult eelnevalt tajutud näidise järgi; seoste tegevus – objekt – tunnus, keeleüksus – alternatiivvahendid kujundamine. Töömälu mahu arendamine (kuni 4 üksust); mälu kujutluste aktiveerimine verbaalsete ja mitteverbaalsete signaalide abil. Objektide paigutuse taastamine varem tajutu põhjal.
- **Mõtlemine.** Kaemuslik-praktiline mõtlemine: ülesannete täitmine tajuväljas olevaid abivahendeid kasutades, rühmitamine tajutavate tunnuste alusel, rühmade koostise muutmine.
- **Motoorika.** Tunnetusprotsesside ja tegevuse eelduseks on motoorika areng: passiivsed liigutused, liigutuste sooritamine imiteerimise, näidise ja instruksiooni järgi, omandatud liigutusstereotüüpide rakendamine tegevuses eneseteenindamiseks. Silma ja käe liigutuste koordineerimine, objektide jälgimine, liigutuste rütmi ja tempo muutmine. Elementaarset vaimset tegevust reguleeritakse liigutuste abil.

2.2.3.1.2. Õpetuse **põhitaotluseks** on vajalike alusoskuste omandamine koostegevuse ja matkimise tasandil:

- kontakt erisuguseid vahendeid kasutades: kontakti astumine, kontaktis osalemine, kontakti kestuse pikendamine;
- adekvaatne reageerimine arusaadavatele korraldustele;
- lülitumine praktilisse tegevusse ning ümberlülitumine ühelt tegevuselt teisele;
- oma välimuse ja õppevahendite korrashoid;
- baaslausungite moodustamine ja/või alternatiivsete suhtlusvahendite situatiivne kasutamine.

2.2.3.1.3. Rõhuasetus on oma mina teadvustamisel. MINA kui osaleja praktilises tegevuses ja suunatud esemelises mängus kontaktile ja koostegevusele täiskasvanuga (pedagoogiga).

2.2.3.1.4. Õppetöös rakendatakse valdavalt **üldõpetuslikku tööviisi**, kasutatakse praktilisi ja mängulisi tegevusi ning õpilaste tegevust verbaliseerib pedagoog.

2.2.3.1.5. Õpilaste võimed on erinevad. Seetõttu varieeritakse õppeülesandeid, materjali keerukust, abi osakaalu ja oskuse omandamiseks kuluvat aega vastavalt laste individuaalsetele iseärasustele.

2.2.3.1.6. Väärtuskasvatuse seisukohalt hinnatakse tegevusakte põhimõttel ÕIGE-VALE, õpitegevust ja käitumisakte motiveeritakse võimalikult meeldiva õpikeskkonna loomisega. Tegevuses osalemisele antakse positiivne hinnang. Kujundatakse tegevuse TAHAN-motiivi.

2.2.3.1.7. Oluline on õpetada õpilasi oma põhivajaduste rahuldamisel toime tulema ilma lähedase täiskasvanu abita.

2.2.3.2. Rõhuasetused II arengutasemel (eeldatav 3. - 6. klass)

2.2.3.2.1. Juhtivaks tunnetusprotsessiks on taju, suureneb mälukujutluste osakaal vaimses ja praktilises tegevuses. Areneb kaemuslik-praktiline mõtlemine lõimunult kujundiliste elementidega. Tunnetustegevuse arendamiseks on vajalik tähelepanu suunamine eri vahenditega (sh visuaalsed orientiirid), tähelepanu kestuse pikendamine, motoorne aktiveerimine.

- **Tajude arendamine.** Tunnuste ja osade märkamine, võrdlemine, sama objekti või graafilise kujutise äratundmine eri asendis, taustal, eri meeltega. Oluliste/tüüpiliste ja juhuslike tunnuste eristamine. Terviku moodustamine osadest. Osatoimingute järjestuse tajumine tegevusaktis. Erisuunaliste ruumisuhete (sh vasakul/paremal) tajumine. Ajasuhete (sündmuste järjestuse) tajumine.
- **Mälu.** Tuttavate objektide graafiliste kujutiste ja toimingute äratundmine varieeruvates tingimustes. Stereotüüpsete toimingute sooritamine tuttavates situatsioonides. Kujutluste aktiveerimine verbaalse-alternatiivse teabe alusel. Töömälu mahu arendamine (kuni 5 üksust), üksuste/sümbolite järjestuse säilitamine. Kujutluste verbaliseerimine suunatult.
- **Mõtlemine.** Kaemuslik-praktiline mõtlemine lõimunult kujundiliste elementidega: abivahendite otsimine ja kasutamine, ülesande täitmine variatiivsetes tingimustes. Terviku moodustamine osadest. Õpiülesannete täitmine praktiliselt ja materialiseeritult. Variatiivne rühmitamine suunatult: varieeritakse objekte, objektide arvu, rühmitamisalust.
- **Motoorika.** Erisuunalised liigutused. Liigutuste ahela sooritamine mälukujutlustele toetudes kaasneva instruksiooni järgi (vajaduse korral imiteerimine). Eri kehaosade mootorika koordineerimine. Peenliigutuste arendamine. Liigutuste sooritamise verbaliseerimine (pedagoog – õpilane). Sobimatute liigutusstereotüüpide asendamine.

2.2.3.2.2. Põhitaotlus on kujundada baasoskuste harjumuslik sooritamine, arendamist vajab tegevusega kaasnev suhtlemine (tegevusele ärgitamine, protsessi suunamine, tulemuse sõnastamine), oma tegevuse suunatud elementaarne kommenteerimine.

2.2.3.2.3. Rõhuasetus on oma MINA teadvustamisel, õppekavateraviku kujundamise aluseks on suhted MINA/MEIE ja MINA/ÕPILANE.

2.2.3.2.4. Kõne. Baassõnavara arendamine, situatiivse dialoogi harjutamine, etiketisuhtlemine. 2–3 lausungi tähenduse seostamine. Kohandatud lühitekstide tähenduse mõistmine (vajaduse korral kaasneb visuaalne näitlikkus). Mõnest lausungist koosneva teksti loomine (abiga).

2.2.3.2.5. Õppetöös rakendatakse valdavalt **üldõpetuslikku tööviisi**, kasutatakse praktilisi ja mängulisi tegevusi. Õpilane hakkab oma tegevust elementaarselt kommenteerima, kasutades suunatud verbaalseid või alternatiivseid vahendeid. Õpetamine muutub ainekeskseks.

2.2.3.2.6. Õpilaste võimed on erinevad. Seetõttu varieeritakse õppeülesandeid, materjali keerukust, abi osakaalu ja oskuse omandamiseks kuluvat aega vastavalt laste individuaalsetele iseärasustele.

2.2.3.2.7. Elementaarse lugemis-, kirjutamis- ja arvutamisoskuse kujundamine.

2.2.3.2.8. Väärtuskasvatuse seisukohalt hinnatakse tegevusakte põhimõttel ÕIGE – VALE, MEELDIB – EI MEELDI. Õpitegevust ja käitumisakte motiveeritakse võimalikult meeldiva õpikeskkonna loomisega. Antakse positiivne hinnang tegevuses osalemisele. Vähendatakse negatiivsete hoiakute mõju. Kujundatakse TAHAN-motiivi kõrvale positiivse hinnangu abil PEAB-motiivi. Võimaldatakse valikuid.

2.2.3.2.9. Oluline on õpetada õpilast tuttavas situatsioonis jõukohaste ülesannetega võimalikult iseseisvalt toime tulema ja abiga ka keerukamates olukordades hakkama saama (varieeruv situatsioon, vahendid). Tehakse algust lihtsa töö oskuste õpetamise ning harjutamisega.

2.2.3.3. Rõhuasetused III arengutasemel (eeldatav 7. - 9. klass)

2.2.3.3.1. Tunnetustegevuses kasvab märgatavalt mälu roll ja kujuneb osaliselt kaemuslik-kujundiline mõtlemine, mis võimaldab ette kujutada tegevust tuttavas situatsioonis. Tähelepanu hoidmist soodustab harjumustele toetuv tegevus.

- **Tajude arendamine.** Aja ja ruumi analüütiline tajumine samal ajal eri meeltega, tuttavate objektide ja sündmuste mitmetele tunnustele ja mälule toetuv (simultaanne) tajumine, kogemustele toetuv stseenide ja lihtsate stsenaariumite analüütiline tajumine (jälgitav sündmus, pilt, pildiseeria, tekst).
- **Mälu.** Tuttavate objektide graafiliste kujutiste valikuline äratundmine ja meenutamine ülesandest lähtuvalt. Kogemuste ja esitatud teabe eristamine. Mälukujutluste konkretiseerimine ja uute seoste loomine täiendava teabe abil. Stereotüüpsete tegevusaktide variatiivsuse kujundamine, juhuslike/stereotüüpsete assotsiatsioonide pidurdamine. Lühikese ja arusaadava instruksiooni säilitamine mälus ja selle arvestamine toimingut sooritades. Kujutluste verbaliseerimine, graafiline kujutamine.
- **Mõtlemine.** Kaemuslik-praktilisele mõtlemisele lisandub osaliselt kaemuslik-kujundiline mõtlemine, mis võimaldab ülesannete täitmist kujutlustele toetudes. Vajalike abivahendite valimine või valmistamine. Õppeülesannete täitmine, toetudes isiklikele kogemustele ja eri meeltega tajutavatele vahenditele (sh kõnele). Rühmitamine 2–3 üldistustasandil, allrühmade moodustamine. Elementaarsete põhjustagajärg-seoste teadvustamine praktilises tegevuses.
- **Motoorika.** Praktiliseks tööks vajalike liigutuste omandamine (spetsiifika sõltuvalt tegevusest). Liigutusstereotüüpide kujundamine sõltuvalt tegevusest, varieerimine sõltuvalt tingimustest. Liigutuste teadlik järjestamine, lähtudes osatoimingute ahelast.

2.2.3.3.2. Põhitaotlus on võimalikult iseseisev toimetulek igapäevases elus ja õpitud tegevustes.

2.2.3.3.3. Õppekavateraviku kujundamisel on **rõhuasetuse** aluseks MINA/MEIE suhted kodukoha ja tegevusega.

2.2.3.3.4. Baas- ja vähe laiendatud lausungi mõistmine ja kasutamine suhtlemisel. Suuliste ja kirjalike kohandatud lühitekstide mõistmine. Oma tegevuse ja tajutud sündmuse sõnastamine lühitekstina, täiendava teabe lisamine küsimustele vastates.

Täiendava teabe vajadusest ja puudulikust mõistmisest teatamine. Õpitud suhtlemisstrateegiate rakendamine. Situatsioonile vastav rollisuhetlemine. Väljendite mõningane varieerimine, ütluse pragmaatilise tähenduse tuletamine situatsioonis.

2.2.3.3.5. Õppetöös rakendatakse jätkuvalt **üldõpetuslikku tööviisi**, kasutatakse valdavalt praktilisi tegevusi, õpilast suunatakse oma tegevust kommenteerima verbaalselt ja/või alternatiivsete vahenditega.

2.2.3.3.6. Õpilaste võimed on erinevad. Seetõttu varieeritakse õppeülesandeid, materjali keerukust, abi osakaalu ja oskuse omandamiseks kuluvat aega vastavalt laste individuaalsetele iseärasustele.

2.2.3.3.7. Elementaarse lugemis-, kirjutamis-, arvutamise- ja mõõtmisoskuse kujundamine ja oskuste kasutamine tegevuses.

2.2.3.3.8. Väärtuskasvatuse seisukohalt hinnatakse tegevusakte põhimõttel ÕIGE – VALE, MEELDIB – EI MEELDI. Motiivi ja eesmärgi seose teadvustamine: TAHAN – TEEN; PEAB / ON VAJA – TEEN; TAHAN – EI TOHI – EI TEE. PEAB-motiivi kõrvale VAJA-motiivi kujundamine positiivse hinnangu abil lähtuvalt eesmärgist või tulemuse teadvustamisest.

2.2.3.3.9. Oluline on õpetada õpilast võimalikult iseseisvalt toime tulema. Kujundatakse lihtsa töö oskusi:

- omandatud toimingute rakendamine ahelana, osaliselt muutuvates tingimustes;
- toimingute suunatud planeerimine, teabe otsimine sõltuvalt ülesandest (pilt, plaan, lühitekst);
- töövahendite ja materjali sobivuse hindamine;
- kujutluse loomine tulemustest – osatoimingute ning vahendite valik ja järjestamine;
- suunatud enesekontroll: osatoimingute/operatsioonide järjestus ja tulemused, toimingute tulemus (võrdlemine näidisele).

2.3. HOOLDUSÕPPE eesmärgid, põhimõtted, rõhuasetused

2.3.1. Õppe - ja kasvatuseesmärgid hooldusõppes

2.3.1.1. Hooldusõppe **põhiülesanne** on sügava ja raske intellektipuudega lapsel olemasolevate funktsioonide ja oskuste säilitamine ja arendamine, et tagada harjumuspärases keskkonnas tema potentsiaalile vastav järjest iseseisvam toimimine.

2.3.1.2. Arendamise eesmärk on aidata kujuneda kodanikul, kes vastavalt oma arengutasemele õpib tajuma oma keha, märkab ja oskab õpitud moel märku anda oma põhivajadustest ja soovidest ning oskab oma võimete piires neid kas iseseisvalt või abiga rahuldada; omandab ja oskab kasutada verbaalseid, mitteverbaalseid ja/või alternatiivseid kommunikatsioonivahendeid oma võimete piires.

2.3.2. Õppe - ja kasvatustegevuse põhimõtted hooldusõppes

2.3.2.1. Arendamine ja õpetamine on ühtne eesmärgistatud protsess. Hooldusõppe korralduses ja õppesisu valikul lähtutakse iga õpilase arengutasemest ja potentsiaalsetest võimetest toimida järjest iseseisvamalt. Õigus õppida realiseeritakse käesoleva lisa põhjal koostatud individuaalse õppekava alusel.

2.3.2.2. Lähtutakse humanistliku abistamise põhimõtetest. Tähelepanu suunatakse iga lapse individuaalse eripära arvestamisele, sallivusele, teistele ja endale ohtlikust käitumisest hoidumisele.

2.3.2.3. Hooldusõppe taotleb õpilase puuduliku arengu korvamist valdkondade kaupa, arvestades õpilase individuaalset arengupotentsiaali. Arengupuute osaliseks vähendamiseks rakendatakse pedagoogiliste vahendite spetsiifilist süsteemi. Õppe- ja arendustegevuse käigus arendatakse ja/või kujundatakse puuduvaid ja/või lokaalsetest anatoomilistest kahjustustest sõltuvaid spetsiifilisi funktsionaalsüsteeme.

2.3.2.4. Õppeülesanded valitakse potentsiaalset arenguvalda arvestades: need sooritatakse vajaliku abiga, valdavalt koostegevuses. Praktilise tegevuse kaudu arendatakse lapse mootorikat, eneseteenindamise oskusi, elementaarset tunnetustegevust ja suhtlemist, kujundatakse hoiakuid. Individuaalsete õppekavade koostamisel arvestatakse ka isiklikke olemasolevaid rehabilitatsiooniplaane.

2.3.2.5. Arendamise ja õpetamise suunitlus on võimalikult iseseisev eneseteenindamine. Arendatakse orienteerumisoskust lähimas ümbruses, mootorikat, sensomotoorseid oskusi ning elementaarseid suhtlemist, sh võimaluse korral kõnet.

2.3.2.6. Hooldusõpe suunab õpilast omandama eneseteeninduse elementaarseid oskusi, elus toimetuleku oskusi ning võimetekohast käitumist lähimas ümbruses ja sotsiaalses keskkonnas. Oluline on tegevuste harjutamine potentsiaalse arenguvalla piirides, abi võimalikult täpne reguleerimine. Oluline on harjutamine tuttavas keskkonnas, pedagoogide ja lastevanemate kooskõlastatud tegevuses.

2.3.2.7. Kooli õppekava rakendamisel ja arendamisel arvestatakse kooli ja konkreetse klassi õpilastega. Tähtis on koostöö eripedagoogiga, õpetajatega, lapsevanematega, kutseõppe korraldajatega, valla või linna esindajatega ning vajaduse korral spetsialistidega koolis ja/või väljastpoolt kooli.

2.3.2.8. Hooldusõppes toimub õpetamine tegevusvaldkondade kaupa ja toetub õpilase sensomotoorsele arengule (taju ja liigutuste seos). Harjutamine toimub minimaalsete tegevussammude / osaoskuste kaupa, omandatud osaoskusi rakendatakse ahelana. Õppimine toimub reaalses lähimas keskkonnas. Praktilise tegevuse baasil areneb suhtlemine ja kujunevad harjumused.

Õpilased võtavad koostegevuses võimetekohaselt osa oma tegevuse jaoks vajalike vahendite valikust ja suudavad neid vähevarieeruvates situatsioonides kasutada.

2.3.2.9. Õppe- ja arendusprotsessi käigus õpivad õpilased oma võimete ulatuses:

- tunnetama (ära tundma) ümbritsevat keskkonda ja tuttavas olukorras harjumuspäraselt käituma;
- märku andma oma vajadustest ja väljendama vähesel määral oma tundeid ümbritseva suhtes, eelistama positiivseid emotsioone;
- omandama lihtsaid oskusi või osaoskuste ahelaid tuttavas situatsioonis ja keskkonnas pideva korduva tegutsemise ja harjutamise tulemusel;
- sooritama omandatud toiminguid koostegevuses täiskasvanuga, positiivselt suhtuma abistaja tegevusse (suunamine, füüsiline abi);
- tegutsema koos juhendajaga, osalema toimingute sooritamisel vastavalt oma sensomotoorsele arengule;

- sooritama praktilisi valikuid vähevarieeruvates olukordades.)

2.3.3. Õppe ja kasvatuse rõhuasetused hooldusõppes

2.3.3.1. Rõhuasetused I arengutasemel

2.3.3.1.1. Esimesel arengutasemel orienteerub hooldusõppe õpilane ümbritsevas ja iseendas aistingute tasandil. Eesmärk on arendada tunnetust eri meeltega, luua eeldused gešalttaju kujunemiseks.

- **Tähelepanu.** Pilkkontakti saavutamine, lühiajaline hoidmine ja suunamine. Tähelepanu hoidmiseks vajaliku kehaasendi säilitamine või võimetekohane muutmine. Võimaluse korral oma käeliigutuste jälgimine. Tähelepanu lühiajaline hoidmine žestide ja/või sõnaga, pilgu hoidmine ja vähene säilitamine objektide liigutamisel või paigutuse muutmisel. Tähelepanu säilitamise kestuse pikendamine – lapse jaoks märgatavate stiimulite esitamine koos positiivse kinnitusega. Tähelepanu ümberlülitamine stiimuleid asendades.
- **Aistingud ja taju.** Üksikute tunnuste suunatud märkamine: ere valgus, liikuv objekt, heli, müra, objekti pind (temperatuur, sile/krobeline jne). Oma keha puuetundlikkuse arendamine.
- **Mälu.** Mõne läheduses oleva tuttava objekti äratundmine 1–2 tunnuse alusel.
- **Mõtlemine.** Elementaarne kaemuslik-praktiline mõtlemine: manipuleerimine esemetega, võimetekohane tegutsemine tuttava abivahendiga.
- **Motoorika.** Tunnetusprotsesside ja tegevuse eelduseks on mootorika areng: passiivsed liigutused koostegevuses ja imiteerimise järgi, esemete haaramine, hoidmine ja lahtilaskmine, omandatud liigustusstereotüüpide mitmekesistamine. Objektide jälgimine, liigutuste suuna, amplituudi, rütmi ja tempo muutmine. Elementaarse tunnetustegevuse aktiveerimine liigutuste abil.

2.3.3.1.2. Õpetuse **põhitaotluseks** on elementaarsete liigutuste ja toimingute sooritamine abiga, koostegevuses, mõne liigutuse sooritamine imiteerides või iseseisvalt; sihipäraste liigutuste sooritamine füüsilise abiga ja stereotüüpsete liigutuste mitmekesistamine. Tuttavas

situatsioonis pedagoogi intonatsioonile, mõnele sõnale või žestile reageerimine. Õpilaste emotsionaalsete seisundite diferentseerimine kohese tagasiside abil.

2.3.3.1.3. Esimesel arenguastmel on **rõhuasetus** õpilase kaasamisel enesetunnetusele aistingute tasandil, kontakti loomisel ja saavutamisel.

2.3.3.1.4. Häälilisele aktiivsusele, häälitsemisele ergutamine, hääle tekke stimuleerimine. Sõna tajumine signaali rollis (pidev kordamine) ja sümbolina (sõna ja eseme koosetus). Suhtlemisvahendite õpetamisel arvestatakse õpilaste füüsilist seisundit ja vaimset arengut.

2.3.3.1.5. Õppetegevuse sisu ja vorm on tihedalt seotud reaalse situatsiooniga, millest sõltuvalt arendatakse võimalikult kõiki eri valdkondade tegevusi.

2.3.3.1.6. Laste füüsiline areng ja vaimsed võimed on oluliselt erinevad. Seetõttu varieeritakse tegevusi, abivahendeid, abi osutamist ja oskuse omandamiseks kuluvat aega iga õpilase individuaalseid võimeid ja iseärasusi arvesse võttes.

2.3.3.1.7. Positiivsete elamuste esilekutsumine minimaalsete edusammude eest (füüsiline kontakt, naeratus, toon). Positiivse emotsiooni kestuse pikendamine. Õpilastele meeldiva elu- ja õpikeskkonna loomine.

2.3.3.1.8. Oluline on õpetada õpilasi oma põhivajadustest märku andma.

2.3.3.2. Rõhuasetused II arengutasemel

2.3.3.2.1. II arengutasemel on hooldusõppe õpilaste juhtivaks tunnetustegevuseks kohanemine ümbritsevaga geštalitajule toetudes ja oma keha seisundi tajumine.

- **Tähelepanu.** Elementaarse valikulisuse kujundamine koostegevuses. Tähelepanu suunamine ja hoidmine žestide ja sõnaga, objektide jälgimine nende liigutamisel või paigutuse muutmisel.
- **Taju.** Objekti ja tunnuste suunatud tajumine eri meeltega äratundmiseks (kuju, värvus, suurus; heli, müra, temperatuur, pinnaomadused), esemetega manipuleerimine, sh koostegevuses vastavalt nende funktsioonile.

- **Mälu.** Objekti äratundmine mingil taustal 2–3 hulgast (suunamine näidise, sõna, žestiga). Sama funktsiooniga, kuid 1–2 tunnuse poolest erinevate objektide äratundmine.
- **Mõtlemine.** Elementaarne kaemuslik-praktiline mõtlemine. Objekti ja abivahendi valimine 2–3 objekti hulgast koostegevuses, mõne tuttava objekti valimine koostegevuses, eeskuju ja/või korralduse alusel. Valik erinevate tunnustega objektide hulgast. Tegevusvahendi kasutamine stereotüüpsetes ja vähevarieeruvates tingimustes.
- **Motoorika.** Liigutuste sooritamine eeskuju järgi, vajaduse korral koosliigutused, žestide ja sõnaga suunatud liigutused. Liikumine ruumis, silma- ja käeliigutuste seostamine. Kahe või enama eri liigutuse korduv sooritamine (järjestikune, samaaegne). Elementaarse tunnetustegevuse aktiveerimine liigutuste abil.

2.3.3.2.2. II arengutaseme **põhitaotlus** on õpitud lihtsate toimingute sooritamine stereotüüpses situatsioonis, mõne abivahendi kasutamine suunatult. Mõne omandatud stereotüüpse liigutusliku toimingu sooritamine variatiivsetes tingimustes (abivahendid, keskkond). Adekvaatne reageerimine pedagoogi intonatsioonile, mõnele sõnale või žestile tuttavas situatsioonis.

2.3.3.2.3. II arengutasemel on **rõhuasetus** õpilase kaasamisel lihtsasse koostegevusse, eneseteenindusse, jõukohaste osatoimingute/operatsioonide sooritamine abiga, mõnede sooritamine iseseisvalt.

2.3.3.2.4. Ühesõnalise korralduse, lihtsa situatiivse kõne mõistmine (lausung kuni 3 sõna), sõna/lausungi mõistmine tegevuses koos žesti/osutamiselega. Alternatiivsete, tuttavate suhtlemisvahendite mõistmine. Aktiivsele suhtlemisele suunamine: oma vajadustest teatamine (sh soov kontakti astuda), vastamine pedagoogile; objektile või tegevusele osutamine vastavalt oma kõnearengu tasemele. Suhtlemisvahendite õpetamisel arvestatakse õpilase füüsilist seisundit ja vaimset arengut.

2.3.3.2.5. Õppetegevuse sisu ja vorm on tihedalt seotud reaalse situatsiooniga. Arendatakse võimalikult kõiki eri valdkondade tegevusi. Kujundatavatest tegevustest lähtuvalt luuakse sobivaid õpikeskkondi.

2.3.3.2.6. Õpilaste füüsiline areng ja vaimsed võimed on oluliselt erinevad. Seetõttu varieeritakse tegevusi, abivahendeid, abi osutamist ja oskuse omandamiseks kuluvat aega vastavalt iga õpilase individuaalseid võimeid ja iseärasusi arvesse võttes.

2.3.3.2.7. Positiivsete emotsioonide toetamine ning hoidmine toimingute/operatsioonide sooritamise ajal ja järel. Negatiivsete emotsioonide pärssimine, rahulikumale käitumisele positiivse hinnangu andmine.

2.3.3.2.8. Oluline on õpetada õpilasi oma põhivajadustest märku andma, motiveerida iseseisvalt tegutsema, toetades iseseisvat tegutsemist võimalikult täpselt reguleeritud abiga.

2.3.3.3. Rõhuasetused III arengutasemel

2.3.3.3.1. III arengutasemel hakkab **hooldusõppe õpilastel** vähesel määral kujunema analüütiline tajus, põimudes mälukujutlustega.

- **Tähelepanu.** Võimalikult iseseisev tähelepanu suunamine ja säilitamine oma praktilises tegevuses. Tähelepanu ümberlülitamine ühelt stiimulilt teisele.
- **Tajus.** Objekti ja toimingute geštalt- ja analüütiline tajus (objektid eri asendis, eri taustal, tegevus eri asendis ja kohta muutes); nägemistajus välja laiendamine.
- **Mälu.** Tuttavate objektide ja samade toimingute äratundmine igapäevastes varieeruvates tingimustes: paigutus ruumis, erinev taust, mõneti erisuguste tunnustega / erisuguste funktsioonidega objektid. Harjumustele toetuvate toimingute sooritamine koostegEVuses või iseseisvalt (protseduurimälu).
- **Mõtlemine.** Elementaarne kaemuslik-praktiline mõtlemine lõimunult mälukujutlustega. Objekti ja abivahendi valik 2–3 objekti hulgast eeskujus ja korralduse (sh žesti) ja mälu abil. Valik oluliselt erinevate ja vähe erinevate tunnustega objektide hulgast. Tegevusvahendi kasutamine varieeruvates tingimustes.
- **Motoorika.** Liigutuste elementaare koordineerimine, liikumine ruumis, stereotüüpsete liigutusahelate sooritamine, liigutusrütmi muutmine, käe ja sõrmede liigutuste täpsuse harjutamine. Elementaarse tunnetustegevuse aktiveerimine liigutuste abil.

2.3.3.3.2. III arengutaseme **põhitaotlus** on omandatud praktilise toimingu ahela sooritamine variatiivsetes tingimustes (sama abivahend erinevas funktsioonis, erisugused vahendid samas funktsioonis, keskkond). Tegutsemisele ärgitatakse vajaduse korral lihtkorralduse, žesti,

stimuleeriva kaasliigutuse, alustatud koostegevuse, piktogrammi vm alternatiivse kommunikatsioonivahendi abil.

2.3.3.3.3. III arengutasemel on **rõhuasetus** II arengutasemel omandatud oskuste täiustamisel ja uute, võimetekohaste osaoskuste/oskuste õpetamisel, õpilase kaasamisel eneseteenindusse: harjumuspäraste osatoimingute/operatsioonide seostamine toimingute ahelaks, osatoimingute iseseisva sooritamise osakaalu suurendamine, mõne omandatud toimingu iseseisev sooritamine.

2.3.3.3.4. Elementaarne suhtlemine: situatiivsete repliikide (verbaalsed, alternatiivsed) mõistmine ja neile vastamine. Oma tegevuse ja vajaduste elementaarne sõnastamine / alternatiivsete vahenditega väljendamine. Korralduste mõistmine ja täitmine oma kogemuste piires. Suhtlemisvahendite õpetamisel arvestatakse õpilase füüsilist seisundit ja vaimset arengut.

2.3.3.3.5. Õppetegevuse sisu ja vorm on tihedalt seotud reaalse situatsiooni ja sobiva õpikeskkonnaga. Arendatakse võimalikult kõiki eri valdkondade tegevusi. Kujundatavatest tegevustest lähtuvalt luuakse varieeruv igapäevaelu arvestav õpikeskkond.

2.3.3.3.6. Õpilaste füüsiline areng ja vaimsed võimed on oluliselt erinevad. Seetõttu varieeritakse tegevusi, õpituatsioone, abivahendeid, suhtlemisvahendeid, abi osutamist ja oskuse omandamiseks kuluvat aega vastavalt iga õpilase individuaalseid võimeid ja iseärasusi arvesse võttes.

2.3.3.3.7. Emotsioonide minimaalne intellektualiseerimine, sh negatiivsete emotsioonide pärssimine, positiivse hinnangu andmine oodatud käitumisele ja osatoimingute ahela oodatud tulemusele. Õpilase positiivne toetamine variatiivsetes situatsioonides, õpilasele mõistetavate piiranguterakendamine: intonatsioon, EI-hinnang, kontakti vähendamine.

2.3.3.3.8. Oluline on õpetada õpilasi oma põhivajadustest mõistetavalt (verbaalsete või alternatiivsete vahenditega) märku andma.

2.4. PÄDEVUSED

2.4.1. Pädevuste mõiste ja loetelu

2.4.1.1. Riikliku õppekava tähenduses on pädevus teadmiste, oskuste ja hoiakute kogum, mis tagab suutlikkuse teatud tegevusalal või -valdkonnas toimida. Eristatakse üldpädevusi, valdkonnapädevusi ja kooliastmes taotletavaid pädevusi. Toimetulekuõppes ja hooldusõppes ei eristata kooliastmepädevusi.

2.4.1.2. Üldpädevused on aine - ja valdkonnaülesed pädevused, mis on väga olulised inimeseks ja kodanikuks kasvamisel. Üldpädevused on saavutatavad läbi ainevaldkondade ja õppeainete pädevuste, läbi tunni- ja koolivälise tegevuse ning nende kujunemist jälgitakse ja suunatakse õpetajate ning kooli ja kodu ühistöös.

2.4.1.3. Põhikooli riiklik õppekava §4 lõige 4 sätesab õpilastes kujundatavad üldpädevused, mida rakendatakse vastavalt toimetulekuõppe ja hooldusõppe õpilaste individuaalsetele võimetele:

- **kultuuri- ja väärtuspädevus** - suutlikkus hinnata inimsuhteid ning tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, loodusega, oma ja teiste maade kultuuriga, väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt;
- **sotsiaalne ja kodanikupädevus** - suutlikkus ennast väljendada, toimida kodanikuna ning järgida ühiskonnas kehtivaid väärtusi ja norme; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste erinevusi; mõistab „oma-võõras-ühine“ tähendust;
- **enesemääratluspädevus** – suutlikkus käituda ohutult ja oskus järgida tervislikke eluviise;
- **õpipädevus** – suutlikkus tulla toime võimetekohaste lugemis-, kirjutamis- ja arvutamisesannetega;
- **suhtluspädevus** - suutlikkus ennast asjakohaselt ja viisakalt väljendada ning oskus küsida abi;
- **digipädevus** – suutlikkust kasutada vastavalt oma võimetele digitehnoloogiat; osata teadvustada digikeskkonna ohtusid; osata järgida digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

2.4.2. TOIMETULEKUÕPPES taotletavad pädevused

2.4.2.1. I arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) eristab objekte tajutava tunnuse või funktsiooni järgi;
- 2) tajub objektidevahelisi ruumisuhteid (*all, peal, ees, taga, kõrval*);
- 3) sooritab tegevusakte lihtsate lühikeste verbaalsete või alternatiivsete vahenditega esitatud korralduste alusel koostegevuses ja eeskuju järgi, sooritab omandatud tegevusakte iseseisvalt;
- 4) oskab tuttava mänguasja või didaktilise vahendiga tegutseda vastavalt selle funktsioonile;
- 5) tunneb enamasti ära õpitud märgid või sümbolid objektide, sündmuste ja tegevuste tähistamiseks;
- 6) otsib kontakti täiskasvanute ja kaaslastega;
- 7) väljendab oma põhivajadusi ja soove lihtsate keeleliste või alternatiivsete vahenditega (sõnad, baaslausungid);
- 8) meeldetuletamisel kasutab õpitud käitumismalle tuttavates situatsioonides;
- 9) hindab tuttavaid tegevusakte ÕIGE – VALE põhimõttel;
- 10) oskab tuttavates situatsioonides märgata ohtlikke olukordi ja hoidub neist;
- 11) tunneb ära oma asjad;
- 12) säilitab õppeülesannete täitmise ajal suunatult tähelepanu (kuni 3 min);
- 13) reageerib arusaadavatele korraldustele adekvaatselt, vastab arusaadavatele repliikidele keelelisi või alternatiivseid vahendeid kasutades;
- 14) säilitab töömälu 2–3 objekti järjestuse;
- 15) lahendab abiga tajuväljas olevaid abivahendeid kasutades arusaadavaid praktilisi ülesandeid nii tuttavates kui ka varieeruvates tingimustes;
- 16) rühmitab objekte ja nende kujutisi tajutavate tunnuste alusel, sh rühmitamise aluseid muutes;
- 17) orienteerub ööpäeva osades;
- 18) orienteerub 2–3 objekti vahelistes ruumisuhetes;
- 19) sooritab liigutusi eeskuju järgi, muutes liigutuste rütmi ja tempot; koordineerib silma ja käekoostööd; jälgib liikuvat objekti.

2.4.2.2. II arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) eristab tuttavaid objekte ja sündmusi, eristab olulisi tüüpilisi tunnuseid juhuslikest tunnustest, tunneb ära sama objekti eri taustal ja eri asendis;

- 2) teadvustab objekti asukohta ruumis teiste objektide suhtes;
- 3) varieeruvates tingimustes sooritab tuttavaid ja jõukohaseid tegevusakte iseseisvalt;
- 4) oskab didaktilise vahendi või tuttava tööriistaga tegutseda vastavalt selle funktsioonile;
- 5) tunneb ära ja kasutab õpitud märke või sümboleid, sh tähti ja numbreid; suudab luua seost objekt – pilt – keeleüksus;
- 6) oskab astuda kontakti täiskasvanute ja kaaslastega;
- 7) väljendab arusaadavalt oma põhivajadusi ja soove ning küsib teistelt abi, kasutades keelalisi või alternatiivseid vahendeid;
- 8) teadvustab oma rolli ühistegevuses osalejana;
- 9) valib tuttavates situatsioonides käitumiseks sobivaid õpitud käitumismalle;
- 10) hindab tuttavaid tegevusakte põhimõttel ÕIGE – VALE, MEELDIB – EI MEELDI;
- 11) suudab tuttavates situatsioonides ohtu ette kujutada ning ohule adekvaatselt reageerida;
- 12) valib tegevusakti eesmärgist lähtuvalt sobivaid vahendeid;
- 13) säilitab õppeülesannete täitmise ajal tähelepanu (kuni 5 min);
- 14) täidab lühikesi ja arusaadavaid korraldusi harjumuspäraselt tegutsedes, kommenteerib suunatult tegevust (*mida teeb?, mida?, millega?, kus?*);
- 15) säilitab töömälus kuni 5 objekti järjestuse;
- 16) lahendab arusaadavaid praktilisi ülesandeid nii tuttavates kui ka varieeruvates tingimustes tajuväljas olevaid abivahendeid kasutades;
- 17) orienteerub ööpäeva rütmiga seotud tegevustes, teab nädalapäevade ja aastaegade järjestust;
- 18) sooritab erisuunalisi liigutusi ja liigutuste stereotüüpset ahelat mälu kujutlustele toetudes, suudab koordineerida eri kehaosade motoorikat;
- 19) võrdleb suunatult oma töö resultaati näidisega;
- 20) sooritab eneseteeninduse toimingud vastavalt omandatud kogemusele.

2.4.2.3. III arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) tunneb kirjelduste järgi ära ja kujutab ette tuttavaid objekte ja sündmusi;
- 2) teadvustab objekti asukohta ruumis, arvestab kahte parameetrit (*all paremal, taga peal jne*);
- 3) sooritab ka varieeruvates tingimustes harjumuslikke tegevusakte iseseisvalt;
- 4) oskab didaktilise vahendi või tuttava tööriistaga tegutseda vastavalt selle funktsioonile ja tegevuse eesmärgist lähtudes;

- 5) tunneb ära ja kasutab õpitud märke või sümboliteid, sh tähti ja numbreid; suudab luua seost objekt – pilt – skeem – keeleüksus;
- 6) oskab suhelda tuttavas situatsioonis vastavalt rollile nii täiskasvanute kui ka kaaslastega;
- 7) väljendab oma vajadusi ja soove, arvestades etiketisuhetlemist ja tuttavaid käitumisreegleid, tal on kujunenud hoiak ja oskus teatada teabe puudulikkusest mõistmisest ja täiendava teabe vajadusest;
- 8) teadvustab oma rolli tegevuses;
- 9) oskab tuttavates situatsioonides valida sobivat käitumismalli, lähtudes motiividest TAHAN –ON VAJA – PEAB ja reeglitest TOHIB – EI TOHI;
- 10) hindab tajutavaid tegevusakte põhimõttel ÕIGE – VALE, MEELDIB – EI MEELDI;
- 11) suudab ette kujutada ohtlikke situatsioone, neid vältida ja ohule adekvaatselt reageerida;
- 12) suudab tegevusakti eesmärgist lähtuvalt valida, ise teha ja kasutada sobivaid vahendeid variatiivsetes tingimustes;
- 13) suudab jõukohaste õppe- ja tööülesannete täitmise ajal olukorrast sõltuvalt tähelepanu ümber lülitada ja säilitada;
- 14) täidab arusaadavaid korraldusi, seostab mitteverbaalset ja verbaalset teavet, ühendab ja kasutab tegevuses (planeerimine, sooritamine, enesekontroll) verbaalset ja visuaalset teavet, kommenteerib tegevust ja tulemust;
- 15) säilitab töömälus kuni 5 objekti järjestuse;
- 16) rakendab omandatud toiminguid ahelana (sh osaliselt muutuvates tingimustes);
- 17) valib (positiivne/negatiivne valik) või teeb ise vajalikke abivahendeid ning lahendab arusaadavaid praktilisi ülesandeid tajuväljas olevaid abivahendeid kasutades (sh tuttavates ja ka varieeruvates tingimustes);
- 18) rühmitab objekte ja nende kujutisi tajutavate tunnuste alusel (sh rühmitamise objekte, nende hulka ja aluseid muutes);
- 19) suudab ligikaudu ette kujutada tuttava toiminguga sooritamiseks kuluvat aega, orienteerub kellaajas vähemalt pooltunni täpsusega, seostab kalendrikuu ja aastaaja;
- 20) sooritab praktiliseks tööks vajalikke liigutusi ja suudab neid varieerida sõltuvalt tingimustest;
- 21) võrdleb oma töö resultaati näidisega;
- 22) oskab kasutada vastavalt oma võimetele erinevaid digivahendeid (lauaarvuti, sülearvuti, tahvelarvuti, nutitelefon).

2.4.3. HOOLDUSÕPPES taotletavad pädevused

2.4.3.1. I arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) märkab läheduses olevaid objekte; tunneb ära temaga tegelevad inimesed;
- 2) tajub lähiümbruses asetsevaid objekte (sh erisugusel taustal);
- 3) sooritab stereotüüpseid liigutusi ja tegevusakte koostegevuses ja imiteerimise teel;
- 4) hoiab kättepandud esemeid; haarab esemeid, (ühe/kahe käega), manipuleerib nendega ja laseb käest lahti;
- 5) tunneb enamasti ära tuttavad žestid;
- 6) reageerib kontaktile (hää, puudutus, sõna) liigutuste, žestide ja häämitsustega, otsib mõnikord kontakti;
- 7) annab märku mõnest oma põhivajadusest;
- 8) suudab suunatult säilitada tähelepanu (rohkem kui 2 sek);
- 9) stereotüüpsetes situatsioonides märkab talle suunatud kontaktipüüdust, reageerib adekvaatselt intonatsioonile, žestidele ja mõnele tuttavale sõnale;
- 10) sooritab mõnda eneseteeninduseks vajalikku liigutust füüsilise abiga.

2.4.3.2. II arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) märkab ja tunneb ära 2–3 objekti hulgast mõne tuttava objekti;
- 2) tajub objekte eri meeltega, märkab 2–3 eristavat tunnust;
- 3) sooritab varieeruvates situatsioonides stereotüüpseid liigutusi ja tegevusakte koostegevuses ja imiteerimise teel, suudab seostada silma- ja käeliigutusi (vajaduse korral suunatult);
- 4) kasutab tuttavat tegevusvahendit stereotüüpsetes ja vähevarieeruvates tingimustes;
- 5) reageerib enamasti adekvaatselt suhtlemises kasutatavatele tuttavatele vahenditele (žestid, sõnad, pildid jne);
- 6) reageerib alternatiivsetele suhtlemisvahenditele või lihtsale situatiivsele kõnele võimetekohaselt;
- 7) annab oma vajadustest (sh soovist kontakti astuda) arusaadavate keeleliste ja/või alternatiivsete vahenditega märku;
- 8) suudab koostegevuses valikuliselt tähelepanu suunata;
- 9) reageerib adekvaatselt intonatsioonile, žestidele ja mõnele tuttavale sõnale/lausungile tegevussituatsioonides;

10) osaleb eneseteeninduses, sooritab mõningaid jõukohaseid operatsioone/osatoiminguid iseseisvalt.

2.4.3.3. III arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) märkab ja tunneb oma kogemustele toetudes ära objekti selle funktsiooni järgi (sh varieeruvates tingimustes);
- 2) tajub objekte eri meeltega, märkab eristavaid tunnuseid;
- 3) koordineerib (vajaduse korral abiga) sõltuvalt tegevusest oma liigutusi ja liikumist ruumis;
- 4) kasutab tuttavat tegevusvahendit varieeruvates tingimustes;
- 5) reageerib adekvaatselt lähtuvalt situatsioonist suhtlemises kasutatavatele tuttavatele vahenditele (sh varieeruvates olukordades);
- 6) mõistab situatiivseid repliike ja vastab neile oma kogemuste ja suhtlemisvahendite valdamise (sh kõne arengu) taseme piires;
- 7) teatab arusaadavalt oma vajadustest (sh soovist kontakti astuda) keelelisi ja/või alternatiivseid vahendeid kasutades;
- 8) säilitab tähelepanu harjumuspärasel tegevuses (mõnest osatoimingust koosnev ahel);
- 9) reageerib ja vastab adekvaatselt arusaadavatele korraldustele;
- 10) sooritab eneseteeninduseks vajalikke toiminguid omandatud oskuste piires iseseisvalt.

3. ÕPPEKESKKOND JA ÕPPEKORRALDUS

3.1. Õppekeskkond

3.1.1. Õppekeskkond on õpilasi ümbritsev vaimse, sotsiaalse ja füüsilise keskkonna kooslus, mis toetab iga õpilase individuaalset arengut.

3.1.2. Õppekeskkond kannab põhihariduse alusväärtusi, oma kooli vaimsust ja arendab paikkonna ning koolipere traditsioone.

3.1.3. Õpet võib korraldada ka väljaspool kooli ruume (kooliõues, looduses, muuseumides, keskkonnahariduskeskustes, ettevõtetes, asutustes) ja virtuaalses keskkonnas.

3.1.4. Sotsiaalse ja vaimse keskkonna kujundamisel osaleb kogu koolipere:

- luuakse vastastikusel lugupidamisel põhinevad ja kokkuleppeid austavad suhted õpilaste, vanemate, õpetajate, kooli juhtkonna ja kõigi õpetamise ja kasvatamisega seotud töötajate vahel;
- koheldakse kõiki õpilasi eelarvamusteta ja õiglaselt;
- märgatakse ja tunnustatakse kõigi õpilaste pingutusi ning õpiedu;
- välditakse õpilastevahelist vägivalda ja kiusamist;
- luuakse õpilastele võimalusi näidata initsiatiivi ning tegutseda nii üksi kui ka koos kaaslastega;
- ollakse avatud vabale arvamusevahetusele ja kriitikale;
- jagatakse asjakohaselt ja selgelt otsustusõigus ja vastutus;
- luuakse õhkkond, mida iseloomustab abivalmidus ja üksteise toetamine ning mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel;
- korraldatakse koolielu, kus austatakse inimõigusi ja demokraatiat ning toetatakse häid ideid ja positiivseid uuendusi;
- korraldatakse koolielu lähtudes rahvusliku, rassilise, soolise võrdse kohtlemise ja soolise võrdõiguslikkuse põhimõtetest.

3.1.5. Füüsilise keskkonna kujundamisel kool:

- jälgib kasutatavate rajatiste ja ruumide sisustuse, kujunduse ja õppe otstarbelisusele vastavust, nende turvalisust ning vastavust tervisekaitse – ja ohutusnõuetele;
- võimaldab õppe korraldamisel kasutada raamatukogu, internetiühendusega arvutit, esitlustehnikat ja nutiseadmeid;
- võimaldab eakohasele ja individuaalsele eripärale kohandatava õppevara kättesaadavuse paber kandjal; samuti võimaldab kaasaegsel info- ja kommunikatsiooni tehnoloogial põhinevate õppematerjalide - ning vahendite kättesaadavuse;
- loob kehalise kasvatus ja tervislike eluviiside edendamise võimalused nii koolitundides kui ka tunniväliselt.

3.2. Õppekorraldus

3.2.1. Õppekorralduse põhimõtted

3.2.1.1. Põhikool korraldab õppe, mis kaitseb ning edendab õpilaste vaimset ja füüsilist tervist. Õppekoormus peab vastama õpilase jõuvarudele.

3.2.1.2. Õppetegevuse korraldus arvestab seadusega määratud õpilaste arvu klassis ja professionaalsete pedagoogide olemasolu.

3.2.1.3. Õppe ja kasvatuse ajakasutus (sealhulgas projekt -, õues - ja muuseumiõppeks ning ekskursioonideks ja õppekäikudeks vajalik aeg) arvestab Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses sätestatud nõudeid õppeaasta pikkusele, õpilase suurima nädalakoormuse piiranguid ning tunnijaotusplaani.

3.2.2. Läbivad teemad

3.2.2.1. Põhikooli riikliku õppekava järgi on läbivad teemad üld- ja valdkonnapädevuste, õppeainete ja ainevaldkondade lõimingu vahendiks ning neid arvestatakse koolikeskkonna kujundamisel.

3.2.2.2. Läbivate teemade õpe realiseerub:

- **õppekeskkonna korralduses** – kooli vaimse, sotsiaalse ja füüsilise õppekeskkonna kujundamisel arvestatakse läbivate teemade sisu ja eesmäärke;
- **aineõppes** – läbivatest teemadest lähtudes tuuakse aineõppesse sobivad teemakäsitlused, näited ja meetodid, viiakse koos läbi aineteüleseid, klassidevahelisi ja ülekoolilisi projekte. Õppeainete roll läbiva teema õppes on lähtuvalt õppeaine taotlustest ja õppesisust erinev, olenevalt sellest, kui tihe on ainevaldkonna seos läbiva teemaga;
- **valikainete valikul** – valikained toetavad läbivate teemade taotlusi;
- **klassivälises tegevuses** - korraldades võimaluse korral koostöös kooli pidaja, paikkonna asutuste ja ettevõtete, teiste õppe- ja kultuuriasutuste ning kodanikuühendustega klassiväliselt õppetegevust ja huviringide tegevust; võimalusel osaledes maakondlikes, üle-eestilistes ja rahvusvahelistes projektides.

3.2.2.3. Õpetuses ja kasvatuses käsitletavat läbivad teemad on:

- Liikluskasvatus (ohutu liiklemise reeglid ja ohutu liiklemine tänaval, viisakas ja teisi arvestav käitumine ühiskondlikus transpordis).
- Keskkond (loodus ja selle korrashoid, ümbritsev keskkond kodu ja kool ning selle korrashoid).
- Taaskasutus ja säästev eluviis (teooria ja praktika).
- Käitumine ja toimetulek avalikus ruumis ning teabekeskkonnas (visuaalne meedia, käitumise õppimine ja analüüs, praktiline tegevus ja õpe väljaspool kooli, ohutus ja turvalisus igapäevaelus ja internetikeskkonnas).
- Eestimaa pärimuskultuur ja selle hoidmine (sõnaline ja esemeline rahvakultuur, rahvakommete tundmaõppimine, tähtpäevade tähistamine, õppekäigid muuseumidesse jms, käeline tegevus).
- Tervislike eluviiside tutvustamine, kujundamine ja väärtustamine.

3.2.3. Koduõpe, pikendatud õppeaeg lisaõpe ja ühe õpilase õpetamisele keskendatud õpe.

3.2.3.1. Vastavalt Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse §23 ja Haridus- ja teadusministri määrusele „Koduõppe ja haiglaõppe tingimused ja kord“ rakendatakse **koduõpet** tervislikel põhjustel õpilasele, kellel on raske funktsioonihäire, haigus või puue või kelle tervislik seisund võib selle põhjustada ning kelle õppetöö läbiviimiseks erivajadustest tulenevalt puuduvad koolis võimalused ja tingimused. Koduõpet rakendab kool vanema taotlusel ja koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel.

3.2.3.2. Tervislikel põhjustel **koduõppel** õppivale õpilasele koostab kool koostöös õpilase vanemaga õpilase võimeid ja erivajadusi arvestava individuaalse õppekava, lähtudes raviarsti või eriarsti ja koolivälise nõustamismeeskonna soovitustest ning temale kohaldatavas riiklikus õppekavas sätestatud kohustuslikest ainetest.

3.2.3.3. Koduõppel õppivale õpilasele seab kool sisse eraldi e - päevikud. Õpilase hindamine toimub kooli õppekavas esitatud hindamise korra ja õpilasele koostatud individuaalse õppekava (IÕK) järgi. Koduõppe korral lisaõpet ei korraldata.

3.2.3.4. Vastavalt Põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava Toimetulekuõppe ja Hooldusõppe kavale võib õppenõukogu otsusega lapsevanema poolt hiljemalt 9. klassi esimesel poolaastal esitatud põhjendatud taotluse alusel **pikendada** õpilase **õppeaega** kahe õppeaasta võrra kuni 32 nädalatunni ulatuses igal õppeaastal.

Pikendatud aastate kohustuslike ja valikainete kohta koostatakse õpilasele individuaalne õppekava.

3.2.3.5. Õpilasele võimaldatud **pikendatud õppeaega** nimetatakse ja tähistatakse koolis järgmiselt:

- pikendatud õppe 1. aasta, lühend Põ1;
- pikendatud õppe 2. aasta, lühend Põ2.

3.2.3.6. Vastavalt Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse §50 kohaselt võetakse lapsevanema soovil **lisaõppesse** õpilasi, kes on saanud samal aastal põhikooli lõputunnistuse ning kes ei ole valmis õpinguid jätkama või tööturule suunduma. Lisaõppe kestus on 1 aasta. Igale õpilasele koostatakse üleminekuplaan ehk individuaalne õppekava, kus määratakse selle konkreetne õppe sisu ja kava. Üleminekuplaani koostamisel arvestatakse õpilase teadmisi ja oskusi, lapsevanema soove ja vajadusi ning kooli võimalusi.

3.2.3.7. Õpilasele võimaldatud **lisaõppe** aega nimetatakse ja tähistatakse koolis järgmiselt:

- lisaõppe aasta, lühend Lõ.

3.2.3.8. Pikendatud õppe ja lisaõppe hindamine toimub kooli õppekavas esitatud hindamise korra järgi.

3.2.3.9. Vastavalt Põhikooli- ja gümnaasiumiseadusele §49 lõige 2 võimaldab kool õpilasele, kes tervises seisundist tulenevalt vajab koolis pidevat jälgimist või abistamist, koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel ning vanema nõusolekul **ühe õpilase õpetamisele keskendatud õpet.**

3.2.4. Individuaalne õppekava (IÕK) , hinnanguleht, vaatluspäevik ja õpilase individuaalse arengu jälgimise kaart (ÕIAJK).

3.2.4.1. Vastavalt Põhikooli- ja gümnaasiumiseadusele §18 lõige 2, Põhikooli riiklik õppekava § 17 lõige 9 ja Põhikooli lihtsustatud riiklikule õppekavale §5 koostatakse kõigile toimetulekuõppe ja hooldusõppe **õpilastele** igaks aastaks individuaalne õppekava **IÕK**, milles keskendutakse ainekavades märgitud tegevustele ja teemadele.

Individuaalses õppekavas esitatakse:

- üldised andmed õpilase kohta
- õpilase pedagoogilis – psühholoogiline kirjeldus ja õpilase tervisliku seisundi kirjeldus;
- erisused õppesisus ja õpitulemustes;
- õpilasele rakendatavad meetmed või õppe läbiviimise eritingimused, sealhulgas õppevara;
- õpitulemuste ja arengu hindamise kord, hindamisviisid ja vahendid, õpilase arengule tagasiside andmise viisid ja vahendid;
- individuaalse õppekava rakendamise aeg;
- individuaalse õppekava koostamise ja täitmisega seotud isikud ning nende kohustused.

Individuaalne õppekava koostatakse esimese-õppeperioodi lõpuks.

3.2.4.2. Individuaalse õppekava IÕK koostamisel võetakse aluseks **õpilase hinnanguleht**, mis esitatakse kirjalikult iga õppeaasta lõpus kevadel ning sisaldab õpilase arengutasemeid läbitud õppeainetes toimetulekuõppes ja tegevusvaldkondades hooldusõppes.

3.2.4.3. Hinnangulehe koostamiseks dokumenteeritakse õppeaasta jooksul igal nädalal õpilase individuaalne areng ja toimetulek **õpilase vaatluspäevikus**.

3.2.4.4. Vastavalt Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 47 lõige 4 ja valdkonna eest vastutava ministri määrusele koostatakse igale õpilasele **õpilase individuaalse arengu jälgimise kaart (ÕIAJK)**.

3.2.5. TOIMETULEKUÕPPE tunnijaotusplaan

3.2.5.1. Õppe - ja kasvatuskorralduse põhivorm on õppetund, milles keskendutakse ainekavades märgitud tegevustele ja teemadele üldõpetuse põhimõttel.

3.2.5.2. Õppetundide suurim lubatud nädala õppekoormus on sätestatud põhikooli – gümnaasiumiseaduses §25 lõige 2. Toimetulekuõppe tunnijaotusplaan on kooskõlas põhikooli lihtsustatud riikliku õppekavaga.

3.2.5.3. Pikendatud õppeaja (Põ1 ja Põ2) tunnijaotuskava on sama 9. klassi tunnijaotusega. Lisaõppe (Lõ) tunnijaotusplaan koosneb ainult valikainetest ja on esitatud koos lisaõppe ainekavadega õppekava lisas 2.

3.2.5.4. Vene õppekeelega liitklassis toimub õpe samade tunnijaotusplaanide alusel, kuid eesti keele asemel on tunniplaanis vene keel ja kogu õpe toimub klassis vene keeles.

3.2.5.5. Õppeained jagunevad kohustuslikeks õppeaineteks ja valikõppeaineteks.

3.2.5.6. Tunnijaotusplaan

Õppeained	Õppetundide arv nädalas											
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	Põ1	Põ2	Lõ
Klassid												
Elu- ja toimetulekuõpe	4	5	5	5	7	7	6	6	6	6	6	
Eesti keel/vene keel	4	5	6	6	6	6	6	6	6	6	6	
Matemaatika	2	3	4	4	5	5	4	4	4	4	4	
Kunst ja käeline tegevus	5	5	5	5	5	2	2	2	2	2	2	
Muusikaõpetus	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
Tööõpe						5	5	7	7	7	7	
Kehaline kasvatus	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
Rütmika	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Valikõppeained							2	2	2	2	2	32
Nädalakoormus	20	23	25	25	28	30	30	32	32	32	32	32

3.2.5.7. Tööõppe ja valikainete sisu valitakse vastavalt kooli võimalustele ja lastevanemate ning õpilaste soovidele. Tööõppe võib sisaldada tööpraktikat. Tööõppe ja valikainete ainekavad on esitatud kooli õppekava lisades 1 ja 2.

3.2.5.8. Valikaineteks on põhikooli osas **arvutiõpetus**. Lisaõppes (Lõ) on **valikaineteks** kõik õpetatavad üldõppe - ja praktikaained.

3.2.5.9. Tööõppe koolis on jaotatud kaheks põhisuunaks järgmiselt:

Tööõppe jaotus	Õppetundide arv nädalas												
	Klassid	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	Põ1	Põ2	Lõ
Puidutöö (poisid)/ käsitöö (tüdrukud)										4	4	4	
Kodundus						5	5	7	3	3	3		
Nädalakoormus						5	5	7	7	7	7		

3.2.5.10. Toimetulekuõppel olevatele õpilastele võib kohaldada punktis 3.2.5.6. toodud tunnijaotusplaanist erinevat tunnijaotusplaani, välja arvatud tööõppe puhul. Tunnijaotusplaani kohaldamisel võib õppeaineid liita ja ümber kujundada.

3.2.5.11. Koduõppe tunnijaotusplaani

3.2.5.11.1. Tervislikel põhjustel koduõppel õppivale õpilasele viiakse kooli poolt läbi juhendatud õpet vähemalt **kaheksa** õppetunni ulatuses nädalas. Õppetöö põhivormiks on individuaaltunnid. Õpet viiakse läbi tunnijaotusplaani alusel, mis koostatakse riiklikus õppekavas sätestatud kohustuslikest õppeainetest.

3.2.5.11.2. Koduõppe tunnijaotusplaani üks variant:

Õppeained	Õppetundide arv nädalas												
	Klassid	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	Põ1	Põ2	
Elu- ja toimetulekuõpe		3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2

Eesti keel/vene keel	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Matemaatika	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Kunst ja käeline tegevus	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Tööõpe/käsitöö			1	1	1	1	1	1	1	1	1
Nädalakoormus	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8

3.2.5.11.3. Õpilase võimeid, individuaalsust ja tervist arvestades võib õpilasele rakendada käesolevast tunnijaotusplaanist erinevat plaani, mis koostatakse koostöös kooli ja lapsevanemaga enne õppeaasta algust.

3.2.6. HOOLDUSÕPPE tunnijaotusplaani

3.2.6.1. Hooldusõppes lähtutakse iga õpilase arengutasemest ja õppekava tegevusvaldkondadest kolmel arengutasemel. Kogu õpe võib toimuda vastavalt õpilase võimetele üleminekuga ühelt arengutasemelt teisele või ainult ühe arengutaseme piires.

3.2.6.2. Hooldusõppe tunnijaotusplaani koostatakse neljast tegevusvaldkonnast – mootorika, sotsiaalsed oskused, kommunikatsioon ja kognitiivsed oskused. Nädalakoormus kõigil kolmel arengutasemel on maksimaalselt 20 tundi.

3.2.6.3. Vene õppekeelega õpilase jaoks toimub õpe samade õppetingimuste kohaselt ja samade tunnijaotusplaanide alusel.

3.2.6.4. Tunnijaotusplaani võrdse tundide arvuga tegevusvaldkondade korral:

Tegevusvaldkonnad Klassid Arengutasemed	Tegevusvaldkonna tundide arv nädalas klassides 1. – 9. klass, Põ1, Põ2 ja Lõ		
	I arengutase	II arengutase	III arengutase
Mootorika	5	5	5
Sotsiaalsed oskused	5	5	5
Kommunikatsioon	5	5	5

Kognitiivsed oskused	5	5	5
Nädalakoormus	20	20	20

3.2.6.5. Erinevate tegevusvaldkondade tundide arv võib varieeruda vastavalt õpperühmas olevate õpilaste individuaalsele arengule.

3.2.6.6. Koduõppe tunnijaotusplaan

3.2.6.6.1. Tervislikel põhjustel koduõppel õppivale hooldusõppe õpilasele viiakse kooli poolt läbi juhendatud õpet vähemalt **kaheksa** tegevusvaldkonna tunni ulatuses nädalas. Õppetöö põhivormiks on individuaaltunnid. Õpet viiakse läbi tunnijaotusplaani alusel, mis koostatakse riiklikus õppekavas sätestatud tegevusvaldkondadest.

3.2.6.6.2. Tunnijaotusplaan võrdse tundide arvuga tegevusvaldkondade korral:

Tegevusvaldkonnad Klassid Arengutasemed	Tegevusvaldkonna tundide arv nädalas klassides 1. – 9. klass, Põ1, Põ2		
	I arengutase	II arengutase	III arengutase
Motoorika	2	2	2
Sotsiaalsed oskused	2	2	2
Kommunikatsioon	2	2	2
Kognitiivsed oskused	2	2	2
Nädalakoormus	8	8	8

3.2.6.6.3. Õpilase võimeid, individuaalsust ja tervist arvestades võib õpilasele rakendada käesolevast tunnijaotusplaanist erinevat plaani, mis koostatakse koostöös kooli ja lapsevanemaga enne õppeaasta algust.

4. TEGEVUSED ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMISEKS JA ÕPPEKESKKONNA MITMEKESISTAMISEKS

Vastavalt Põhikooli riiklikule õppekavale §4 viivad Toimetulekukooli õppe – ja kasvatustööga tegelevad kooli töötajad ja kogu kooli personal ellu koos üldpädevuste kujundamisega õppekava mitmekesistamist ja selle rakendamist.

4.1. Õppekava rakendamist toetavad tegevused õpilastele

4.1.1. Koolis viiakse õpilastele läbi erineva suunitlusega tegevusi:

- õppekäigud (vähemalt 1 kord õppeperioodis);
- õuesõppe tunnid (vastavalt ilmastikule 1 kord nädalas);
- õppetunni/klassi külastamine (seoses tähtpäevadega);
- huvitegevused/loovringid.

4.1.2. Õppekäik on eesmärgistatud ja suunatud tegevus, mis on seotud üldiste õpitulemuste ja pädevuste kinnistamisega või uute teadmiste omandamisega. Õppekäigud toimuvad väljaspool koolimaja territooriumi.

4.1.3. Õpetajad organiseerivad ja viivad õppekäike läbi üldjuhul õppetundide ajal. Õppekäigud planeeritakse õpetaja töökavas. Õpetaja on valmis igal võimalusel kasutama ka väljastpoolt kooli pakutavaid sobivaid õppekäike.

4.1.4. Õppekäike võivad organiseerida õpilastele ka päevahoiu töötajad päevahoiu teenuse kasutamise ajal.

4.1.5. Õuesõppe tund on vastava aine/tegevusvaldkonna õppetunni läbiviimine õues koolimaja territooriumil või selle lähieesruumis. Õuesõppe tunni eesmärgiks on õpilase mõttemaailma avardamine ja arusaamade mitmekesistamine läbi õpikeskkonna muutmise.

4.1.6. Õuesõppe tunde viib läbi õpetaja vastavalt ilmastikule ja planeerib need eelnevalt oma töökavas.

4.1.7. Õppetunni /klassi külastamine on seotud rahvakalendri tähtpäevade tähistamisega ja teiste klasside tegevustega tutvumisega. Külastamise eesmärgiks on arendada õpilase üldpädevusi nagu suhtlemisoskus ja esinemisjulgus.

4.1.8. Huvitegevuseks koolis on loodud õpilastele **loovringid**. Nendes osalemise eesmärgiks on õpilase ande avastamine ja selle igakülgne individuaalne arendamine vastavalt õpilase võimetele.

4.2. Õppekava rakendamist toetavad tegevused õpetajatele

4.2.1. Koolis viiakse õpetajatele läbi erineva suunitlusega tegevusi:

- koolisisesed õppepäevad õppe – ja kasvatustöö paremaks korraldamiseks;
- koolitused ainealaste pädevuste ja digipädevuste parandamiseks;
- kogemuste vahetamise korraldamine teiste hariduslike erivajadustega tõhustatud või erituge vajavatele õpilastele õpet pakkuvate koolidega;
- koolivälistes projektides osalemine.

4.2.2. Koolisisesed õppepäevad sisaldavad õpetajate koostööd arendavaid tegevusi, õpetajate ja õpilastega tegelevate spetsialistide koostööd arendavaid tegevusi, õpetajate omavahelisi kogemuste vahetamise õppepäevi ja teisi sarnaseid tegevusi.

4.2.3. Koolituste osas nõustatakse ja suunatakse õpetajaid valima ning läbima sihtasutuse Innove, ülikoolide, HITSA, Rajaleidja ja muude asutuste poolt pakutavaid koolitusi.

4.2.4. Kogemuste vahetamine toimub hariduslike erivajadustega tõhustatud või erituge vajavatele õpilaste õpetamisega tegelevate koolide lahtiste uste päevadel ja muudel koostööd pakkuvatel üritustel osalemise kaudu.

4.2.5. Koolivälistes projektides osalemise all mõeldakse erinevate võimaluste leidmist koostöö tegemiseks teiste koolidega ja asutustega vabariiklikul ja rahvusvahelisel tasandil.

4.3. Ülekoolilised ja koolidevahelised ühistegevused/projektid

4.3.1. Õppekava rakendamist toetavad ühistegevused ja ülekoolilised ühistegevused/projektid kirjeldatakse ja kavandatakse konkreetselt kooli üldtööplaanis, mis kinnitatakse igal sügisel enne õppetöö algust toimuval kooli õppenõukogul.

4.3.2. Koolis viiakse läbi järgmised ülekoolilised ühistegevused/projektid:

- traditsioonilised ülekoollised üritused, mis toimuvad igal õppeaastal;
- erinevate tähtpäevadega seotud üritused;
- kooli tutvustamiseks ja kooli tegevuste propageerimiseks korraldatavad mitmesugused heategevusüritused/kontserdid;
- talgupäevad.

4.3.3. Ühistegevus/projekt on kindlaks määratud tulemuse saavutamiseks tehtav ühine töö, milles lähtutakse kooli õppe - ja kasvatuseesmärkidest ning kooli õppekavas määratletud üldpädevustest.

4.3.4. Kõikide ühistegevuste/projektide jaoks määratakse projektijuht/ürituse eest vastutaja, kelle ülesandeks on koostöös tegevusrühmaga kirjeldada ühisürituse eesmärgid lähtuvalt üldpädevustest ja juhtida kogu tegevust ürituse lõpuni.

4.3.5. Kokkuvõtted ühistegevustest/projektidest ja nende tulemuste analüüs tehakse kirjalikult iga õppeaasta lõpul ja esitatakse kooli õppeaasta üldkokkuvõttes.

5. HINDAMINE JA SELLE KORRALDUS

5.1. Hindamise põhimõtted

5.1.1. Hindamine on süstemaatiline teabe kogumine õpilase arengu kohta, selle teabe analüüsimine ja tagasiside andmine. Hindamisel kasutatakse mitmesuguseid meetodeid, hindamisvahendeid ja – viise. Hindamine on õpetamise ja õppimise lahutamatu osa.

5.1.2. Hindamise eesmärkideks on:

- toetada õpilase arengut;
- innustada ja suunata õpilast sihikindlalt õppima;
- anda tagasisidet õpilase arengu kohta;
- suunata õpetaja tegevust õpilase individuaalse arengu toetamisel.

5.2. Kujundav hindamine

5.2.1. Kujundava hindamisena mõistetakse õppe kestel toimuvat hindamist, mille käigus analüüsitakse õpilaste teadmisi, oskusi, hoiakuid, väärtushinnanguid ja käitumist.

5.2.2. Kujundav hindamine keskendub õpilase innustamisele õppimises ja eelkõige õpilase arengule.

5.2.3. Kujundavat hindamist teostavad kõik õppe - ja kasvatustööga tegelevad töötajad, kes kogu õppepäeva vältel annavad õpilasele tagasisidet toetamaks õpilase käitumise, hoiakute ja väärtushinnangute kujunemist.

5.3. Hindamise alused

5.3.1. Toimetulekuõppe ja hooldusõppe õpilaste hindamine on sätestatud Põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava lisade 2 ja 3 järgi.

5.3.2. Hindamine **toimetulekuõppes** toimub õpilasele koostatud individuaalse õppekava nõuete alusel. Õpieesmärkide saavutamise taset hinnatakse sõnaliste hinnangutega.

Õpitulemuste hindamine:

- annab teavet individuaalse õppekava (IÕK) täitmisest ja on aluseks õpetaja tegevusele õppimise ja arengu toetamisel;
- motiveerib õpilast sihikindlamalt õppima;
- suunab õpilase enesehinnangu kujunemist ja on abiks sotsialiseerumise protsessil.

5.3.3. Õpilase käitumist ja hoolsust hinnatakse ainult toimetulekuõppes ja seda eesmärgil, et see motiveerib ja suunab õpilast:

- järgima üldtunnustatud käitumis-ja kõlblusnorme;
- täitma kooli kodukorranõudeid;
- täitma õpiülesandeid;
- täitma koolikohustust.

5.3.4. Hindamine **hooldusõppes** toimub õpilasele koostatud individuaalse õppekava nõuete alusel. Õppimise potentsiaalne edukus sõltub siin õpilase puude sügavusest ja õppimise

reaalne edukus on seotud individuaalsust arvestava õppekeskkonnaga. Õpilasel peab olema võimalus saada kohe konkreetne positiivne hinnang oma tegevuses osalemise kohta.

Pädevuste saavutatud taset hooldusõppes hinnatakse kahel viisil:

- kohene emotsionaalne hinnang motiveerib õpilast osalema tegevuses ja täitma jõukohaseid lihtsaid ülesandeid;
- kirjalikud ja suulised hinnangud annavad teavet individuaalse õppekava (IÕK) täitmisest ja on aluseks õpetaja tegevuste planeerimisel õpilase arengu toetamiseks.

5.4. Hindamise korraldus

5.4.1. Õpilase õpitulemusi, pädevusi ja arengut hindavad klassiõpetajad ja aineõpetajad. Käitumist ja hoolsust hindab klassiõpetaja koostöös õpetaja abi, aineõpetajate, tugispetsialistide ning päevahoiu töötajatega.

5.4.2. Õppeprotsessi käigus annab õpetaja õpilasele kujundava hindamise eesmärgil suulisi ja kirjalikke hinnanguid.

5.4.3. Klassiõpetaja teeb õpilase individuaalse hindamise eesmärgil õpilase arengu kohta vähemalt üks kord nädalas märkmeid. Aineõpetajad ja teised õpilasega tegelevad spetsialistid teevad märkmeid õpilase kohta üks kord õppeperioodi jooksul. Kõik märkmed kantakse õpilase vaatluspäevikusse.

5.4.4. Kõikide õpilasega õppe - ja kasvatustöös tegelevate töötajate poolt koostatakse õppeaasta lõpuks õpilase hinnanguleht. Selles kirjeldatakse õpilase arengut, õpioskuste ja pädevuste kujunemist, õppeprotsessis osalemist ja õpitulemusi, tuuakse esile õpilase edusammud ning juhitakse tähelepanu arendamist vajavatele oskustele ja teadmistele.

5.4.5. Kõikide hinnangutega seotud tegevuste põhieesmärgiks on õpilase võimetekohane arendamine. Kui õpilane ei tule toime IÕK-s püstitatud eesmärkidega, siis korrigeeritakse hinnangute, vaatluste ja märkmete põhjal õpilase IÕK-d kõigi osapoolte osavõtul.

5.4.6. Põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava alusel hinnatakse toimetulekuõppel ja hooldusõppel õppivate õpilaste õppetulemusi kirjalike kokkuvõtivate hinnangutega, mis kantakse e- päevikusse/klassitunnistusele.

5.4.7. Toimetulekuõppe õpilasi hinnatakse kokkuvõtvalt iga perioodi lõpul. Hooldusõppe õpilasi hinnatakse kokkuvõtvalt 2. ja 5. perioodi lõpul. Õppeaine või tegevusvaldkonna aasta hinnang moodustub perioodide hinnangutest.

5.5. Kirjalikud kokkuvõtavad hinnangud

5.5.1. Õpitulemuste, pädevuste ja arengu hindamise aluseks võetakse õpilaste suulised ja kirjalikud vastused, praktilised tööd ning tegevused, arvestades seejuures õpilase teadmiste ja oskuste vastavust õppekavas esitatud nõuetele ning IÕK püstitatud eesmärkidele.

5.5.2. Õpilast hinnatakse klassipäevikus/tunnistusel kokkuvõtivate sõnaliste hinnangutega:

- „tuleb toime” (lühend TT)
- „tuleb toime abiga” (lühend TA)
- „tuleb toime koos tehes“ (lühend TK)

TT – õpilane tuleb toime iseseisvalt temale antud ülesannetega/tegevustega;

TA – õpilane tuleb toime ülesannetega/tegevustega vähese abistamisega täiskasvanu poolt (sõnaline abi, näidis või eeskuju);

TK – õpilane saab ülesannetega/tegevustega hakkama ainult täiskasvanuga koos tegutsemisel (füüsilise abistamisega);

5.5.3. Kui õpilase arengut perioodi/aasta lõpul ei saa hinnata konkreetse kokkuvõtva hinnanguga, siis viitab see sellele, et on vaja muuta/korrigeerida õpilase individuaalset õppekava IÕK.

5.5.4. Õpilane võib jääda mingil perioodil kokkuvõtva hinnanguta, kui ta puudub õppetööst terve selle perioodi tervislikel põhjustel.

5.5.5. Õpilase käitumist ja hoolsust õppeaasta vältel kirjeldatakse õppeaasta lõpul õpilase hinnangulehel.

5.6. KOOLI LÕPETAMISE TINGIMUSED

5.6.1. Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava §1 sätestab, et põhikooli lõpetamisel saavutatavad õpitulemused **toimetulekuõppes** on kooskõlas Eesti kvalifikatsiooni - raamistiku 1. tasemel kirjeldatud üldnõuetega:

- õpilane on omandanud üldteadmised;
- õpilane on omandanud põhioskused lihtsamate (töö)ülesannete täitmiseks;
- õpilane töötab või õpib otsesel juhendamisel piiritletud situatsioonis.

5.6.2. Toimetuleku - ja hooldusõppes õppiv õpilane ei pea põhikooli lõpetamisel sooritama lõpueksameid.

5.6.3. Toimetuleku - ja hooldusõppe õpilasele väljastatakse õppenõukogu otsuse alusel põhikooli lõputunnistus kirjalike kokkuvõtivate hinnangutega, kui ta on läbinud temale koostatud individuaalse õppekava.

5.6.4. Põhikooli lõpetamise järel lisaõppe aasta (Lõ) läbinud toimetuleku – ja hooldusõppe õpilasele väljastatakse õppenõukogu otsusega lisaõppe aasta klassitunnistus kirjalike kokkuvõtivate hinnangutega.

6. KARJÄÄRIINFO JA NÕUSTAMISE KORRALDUS

6.1. Vastavalt põhikooli lihtsustatud riiklikus õppekavas § 1 sätestatud Eesti kvalifikatsiooniraamistiku 1. taseme üldnõuetele on võimalik pakkuda karjääriõpet ja karjääriteenust **toimetulekuõppel** õppivatele õpilastele.

6.2. Karjääriteenust koolis osutab klassiõpetaja ja korraldab seda vastavalt õpilase võimetele.

6.3. Klassiõpetaja selgitab koostöös kõigi õpilast õpetavate pedagoogidega ja spetsialistidega välja õpilase võimed ning oskused ja arvestab neid individuaalse õppekava koostamisel/õppetöö läbiviimisel.

6.4. Klassiõpetaja kogub infot ja nõustab õpilast ning lapsevanemat edasistest õppimis - ja tegevuskeskustes osalemise võimalustest.

6.5. Klassiõpetaja koostab lapsevanema soovil ja temaga koostöös koolijärgse tegevuse kava vastavalt õpilase võimetele.

6.6. Kool teeb koostööd keskusega Pärnumaa Rajaleidja/karjäärinõustamine ja organiseerib võimalusel kohtumisi ning tutvumisreise hariduslike erivajadustega tõhustatud tuge või erituge vajavatele õpilastele koolijärgset õpet pakutavatesse õppeasutustesse ja keskustesse.

7. TUGITEENUSED JA ÕPPEKAVAVÄLISED TEENUSED

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse §18 ja §37 sätestavad võimaluse individuaalsel õppekaval õppivale õpilasele määrata tema paremaks arenguks ja toimetulekuks ning IÕK nõuete täitmiseks erinevaid tugimeetmeid.

7.1. Kõneravi teenuse korraldus koolis

7.1.1. Kõneravi vajavad need õpilased, kelle suulise ja/või kirjaliku kõne areng takistab õpilase individuaalset arengut ja õppekava täitmist.

7.1.2. Kõneravi eesmärgiks on kujundada lapsel verbaalsed eeldused eesti keele õppimiseks ja igapäevaelus toimetulekuks. Seejuures võetakse arvesse ka eesti keele ainekava nõudeid.

7.1.3. Kõneravi põhiülesanded:

- kõne hääldusliku külje korrigeerimine;
- sõnavara laiendamine ja aktiveerimine;
- lugemis- ja kirjutamispuuete kõrvaldamine.

7.1.4. Hooldusõppe õpilasetele ja raske kõnepuudega või puuduva kõnega Toimetulekuõppe õpilastele viib kõneravi läbi **logopeed/eripedagoog**, kelle eesmärkideks lisaks kõneravi põhiülesannetele on:

- erimetoodikat kasutades suunata haridusliku erivajadusega õpilase arengut ning soodustada psüühiliste protsesside ja isiksuse arengut;
- kujundada õpilase verbaalseid või alternatiivseid kommunikatsioonioskuseid ning tegeleda õpilaste kõneraviga;
- arvestada iga õpilase võimetega ning nendest lähtuvalt koostada individuaalsed eesmärgid, mis kajastuvad ka antud õpilase individuaalses õppekavas.

7.1.5. Logopeed/eripedagoogi poolt läbiviidavad kõneravi tunnid toimuvad üldjuhul individuaaltööna. Vajadusel töötatakse koos 1-2 ühesuguse puudega õpilasega. Kõneravi tunnid toimuvad logopeed/eripedagoogi koostatud kava alusel.

7.1.6. Kerge kõnepuudega Toimetulekuõppe õpilastele viib kõneravi läbi **eripedagoogi kutset omav klassiõpetaja** eesti keele tundide osana.

7.1.7. Kõneravi läbiviimiseks selgitab logopeed/eripedagoog ja klassiõpetaja välja kõnepuute ja eesti keeles esinevate raskuste põhjused ning vastavalt sellele planeerib individuaalse töö konkreetse õpilasega (rühmaga). Töö tempo ja raskuse valikul lähtutakse õpilase suulise ja kirjaliku kõne vigade liigist ning eelnevalt omandatud oskustest - töö tempo ja raskusaste on vastavuses õpilase võimetega. Õpilane on pidevalt tähelepanu keskpunktis, saades sellega kindlustunde.

7.1.8. Kõneravi läbiviiv klassiõpetaja ei koosta mitte ainekava, vaid perspektiivplaani vastavalt tema klassis kõneravi vajavatele õpilastele. See kajastab korrigeeritavate oskustevilumuste järjekorda (etappe), kuid mitte ajajaotust (seda pole võimalik ette näha). Kõik tegevused kajastuvad õpetaja töökavas eesti keele aines.

7.2. Kool pakub õppekavavälise teenusena **päevahoiuteenust**, mille eesmärkideks on:

- toetada vaimu- ja liitpuudega õpilast kasvatavat perekonda ja anda võimalus lapsevanemal töölkäimiseks;
- arendada ja kinnistada õpilaste iseseisvust, tugevdada eneseteadvust ja kasvatada vastutustunnet;

- arendada kommunikatiivseid, sotsiaalseid ja eneseteenindusoskusi, toetada nende kasutamist igapäevatoimingutes;
- kinnistada õpitut viies läbi praktilisi tegevusi, vaatlusi, õppekäike jms;
- sisustada õpilaste vaba aega meelepärase tegevusega (käeline tegevus, lauamängud, sportlikud mängud, lõõgastumine) lähtudes õpilase iseärasustest sh. füüsilisest tegevussuutlikkusest, tervislikust seisundist.

7.3. Võimalusel pakub kool õpilasele õppekavavälise teenusena rehabilitatsiooniplaani alusel **füsioteraapia** teenust, mille eesmärkideks on:

- täielikult või osaliselt taastada/säilitada tugiliikumisaparaadi või organsüsteemi funktsionaalne võime;
- toetada funktsionaalsete häiretega õpilaste arengut, taastada häirunud funktsioone kehaliste harjutustega;
- säilitada olemasolev võimalik tegevusvõime raske liikumispuude korral;
- arendada peenmotoorikat (kahe käe ja silma-käe koostöö);
- säilitada või parandada liigeste liikuvusulatust ning lihaste jõudu ja vastupidavust.

8. ÕPILASE JA LAPSEVANEMA TEAVITAMINE NING NÕUSTAMINE

8.1. Teavitamise ja nõustamise alused

8.1.1. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse §55 alusel on õpilasel ja tema vanemal õigus saada koolist teavet ja selgitusi koolikorralduse, õpilaste õiguste, kohustuste ja õppetulemuste kohta.

8.1.2. Vastavalt Põhikooli riiklikule õppekavale §19 on õpilasel ja piiratud teovõimega õpilase vanemal õigus saada kirjalikku tagasisidet õpilase arengust, õpitulemustest ning käitumisest vähemalt 2 korda õppeaastas.

8.1.3. Õpilaste ja vanemate teavitamine toimub kooli kodukorras sätestatud kordade kohaselt. Teavitamisel järgitakse „Haldusmenetluse seaduses“ sätestatud tingimusi.

8.2. Hindamisest teavitamine

8.2.1. Hindamispõhimõtteid tutvustab klassiõpetaja õppeaasta alguses õpilastele ja lapsevanematele või eestkostjatele (edaspidi lapsevanem).

8.2.2. Lapsevanemal on õigus saada teavet õpilase hindamise ja hindamise korra kohta klassiõpetajalt.

8.2.3. Tagasisidet õpilase arengust, õpitulemustest, käitumisest ja hoolsusest antakse lapsevanemale õppeperioodi vältel suuliselt või kirjalikult (e-kiri, õpilaspäevik, telefon jms).

8.2.4. Õpilase õpitulemused perioodi/aasta lõpus antakse lapsevanemale teada klassitunnistusel. Õpilase käitumist ja hoolsust kirjeldav õppeaasta kokkuvõttev hinnang antakse vanemale teada aasta lõpus hinnangulehel.

8.2.5. Õppekava osa pealkirjaga HINDAMINE JA SELLE KORRALDUS on lapsevanemale parema kättesaadavuse eesmärgil paigutatud kooli kodulehele lisaks õppekavale veel eraldi dokumendina.

8.3. Teavitamine ja nõustamine

8.3.1. Lapsevanemal on õigus saada koolist oma lapse kohta igasugust teavet. Seda saab keelata vaid mõjuva põhjuse olemasolul või juhul, kui seda on seadustega teisiti sätestatud.

8.3.2. Kooli kodulehel on lapsevanemale kättesaadav järgmine vajalik info:

- õpilaste vastuvõtu kord (pealkiri Vanemale);
- dokumendid – kooli põhimäärus, arengukava, õppekava, kodukord (pealkiri Meist),
- õppetöö koolis - tunnijaotusplaanid ja ajakava (pealkiri Meist);
- õppekavavälised teenused ja tugiteenused (pealkiri Meist).

8.3.3. Infot õppeperioodil käsitletavatest teemadest, klassi ja kooli üritustest saab lapsevanem klassiõpetajalt iga õppeperioodi algul ja jooksvalt õppetöö vältel.

8.3.4. Lapsevanem saab vajadusel ja eelneval kokkuleppel nõustamist õpilase arengu, toimetuleku ja õpetamise toetamiseks klassiõpetajalt/aineõpetajalt.

9. ÕPETAJATE KOOSTÖÖ JA TÖÖ PLANEERIMINE

9.1. Väljundipõhise õppe ja selle planeerimise põhimõtted

9.1.1. Põhikooli riiklikus õppekavas §5 on sätestatud, et õppimist tuleb käsitleda väljundipõhiselt. Väljundipõhises õppes käsitletakse õppijat õppeprotsessis aktiivse osalejana.

9.1.2. Väljundipõhises õppes toimub õpetaja töö planeerimine järgmiste põhimõtete järgi:

- määratletakse õpitulemused, mida soovitakse õppimise ja õpetamise kaudu saavutada;
- seostatakse õpitulemused üldpädevustega ja läbivate teemadega ning leitakse lõimingu võimalused;
- kavandatakse õpitulemuste saavutamiseks hindamismeetodid;
- valitakse hindamismeetoditest tulenevalt õpetamismeetodid, mille abil jõutakse planeeritud õpitulemusteni.

9.1.3. Väljundipõhises õppes kujundatakse õppeprotsess selliselt, mis võimaldab kõige paremal viisil saavutada õppimise tulemused. Õpetaja üheks põhiülesandeks on seejuures sidususe loomine õpitulemuse, õppemeetodi ja hindamismeetodi vahel.

9.2. Õpetajate töö ja koostöö planeerimine

9.2.1. Vastavalt Põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava toimetulekuõppe ja hooldusõppe kavadele rakendatakse õppetöös üldõpetuslikku põhimõtet.

9.2.2. Õpetajad tuginevad oma töö planeerimisel kooli üldtööplaanis kirja pandud tunni - ja koolivälisest tegevustest, kooli õppekava üldosast, toimetulekuõppe ainekavadest (Lisa 1 ja Lisa 2) ja hooldusõppe tegevusvaldkondade kavadele (Lisa 3).

9.2.3. Klassiõpetajad koostavad koostöös aineõpetajate ja teiste õpilasega tegelevate spetsialistidega igale õpilasele IÕK (punktid 3.2.4.1. ja 5.4.5.), hinnangulehe (punktid 3.2.4.2. ja 5.4.4.) ja õpilase individuaalse arengu jälgimise kaardi (punkt 3.2.4.4).

9.2.4. Kõik õpetajad ja õpilasega tegelevad spetsialistid täidavad koostöös jooksvalt õpilase arengu kohta õpilase vaatluspäevikut (punktid 3.2.4.3. ja 5.4.3.)

9.2.5. Õppematerjalid õppetöö läbiviimiseks valib ja koostab õpetaja arvestades lisaks õppekavale veel mõõduka intellektipuudega vastavas vanuses lapse psüühika, tegevuse ja suhtlemise tüüpilisi iseärasusi ning individuaalset võimekust.

9.2.6. Õppeülesannete raskusastet reguleerib õpetaja arvestades õpioskuse omandamise etappe ja õppematerjali sisulist keerukust. Esitada tuleb võimalused õpitoimingute erinevateks sooritamisteks: praktiliselt või materjaliseeritult, visuaalselt, verbaalselt ja kombineeritult.

9.2.7. Õpetaja planeerib oma tegevuskava ja õppetööd ning paneb selle kirja töökavasse.

9.2.8. Kõik õpetaja töö planeerimiseks ja läbiviimiseks vajalikud dokumendid on kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis elektrooniliselt kättesaadavad.

9.3. Töökava koostamine ja esitamine

9.3.1. Töökava koostavad kõik klassi - ja aineõpetajad perioodide kaupa. Ringitöö töökavad esitatakse kahel korral, 1. - 2. periood koos ning 3. – 5. periood koos.

9.3.2. Klassiõpetaja töökavas planeeritakse õppetöö kõikides tema poolt õpetatavates õppeainetes/tegevusvaldkondades. Aineõpetajad ja ringitöö juhendajad koostavad töökava ainult nende poolt õpetatava aine/tegevusvaldkonna/ringitegevuste kohta.

9.3.3. Klassiõpetaja esitab töökavas nädalate tegevused ja teemad. Aineõpetajad ja ringitöö juhendajad lähtuvad oma töökavade koostamisel samadest teemadest.

9.3.4. Töökavas sisalduvad järgmised andmed:

- kooli ja õppevormi nimetus;
- õppeaasta ja kava koostamise periood;
- liitklassi kuuluvad klassid;
- klassiõpetaja/aineõpetaja nimi;
- õpetamisega saavutatavad praktilised eesmärgid toimetulekuks igapäevaelus;
- õppeainete/tegevusvaldkondade õpitulemuste ja üldpädevuste saavutamiseks planeeritavad õppe- ja praktilised tegevused üldõpetuse põhimõttel;

- kasutatav õppematerjal/kirjandus/digivahendid;
- kasutatavad alternatiivsed kommunikatsioonivahendid;
- õppekäikude/õuesõppe tundide teemad ja eesmärgid.

9.3.5. Töökava koostatakse ja esitatakse kinnitamiseks elektrooniliselt hiljemalt viimasel nädalal enne vastava õppeperioodi algust. Ringitöö töökava koostatakse ja esitatakse elektrooniliselt hiljemalt viimasel nädalal enne 1.perioodi algust ja enne 3.perioodi algust.

9.3.6. Töökava on kättesaadav kõigile õpilasega tegelevatele õpetajatele ja spetsialistidele.

10. KOOLI ÕPPEKAVA UUENDAMINE JA TÄIENDAMINE

10.1. Kooli õppekava koostamine, uuendamine, täiendamine, kehtestamine ja avalikustamine teostatakse Põhikooli - ja gümnaasiumiseaduse §15, §17 ja §69 ning Põhikooli riikliku õppekava §24 alusel.

10.2. Pärnu Toimetulekukooli õppekava on pidevalt arenev kooli õppe - ja kasvatustööd reguleeriv dokument. Õppekava üldosa koostamise ja muutmise eest vastutab kooli juhtkond ja ainekavade eest vastutavad õpetajad.

10.3. Kooli õppekava koostamise ja arendamise demokraatliku korralduse eest vastutab kooli direktor.

10.4. Kooli õppekava ja selle muudatused esitatakse enne kehtestamist arvamuse avaldamiseks kooli hoolekogule ja õppenõukogule. Arvamuse küsimise kord on reguleeritud kooli asjaajamise korras, Haldusmenetluse seaduses §16 ja Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses §73.

10.5. Peale õppekava kohta esitatud arvamuste läbivaatamist kehtestab kooli direktor kooli õppekava oma käskkirjaga.

10.6. Kehtestatud kooli õppekava avalikustatakse kooli kodulehel ja tehakse paberkandjal kättesaadavaks kooli raamatukogus.

11. RAKENDUSSÄTTED

11.1. Põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava ja Põhikooli riikliku õppekava (17.02.2018 jõustunud redaktsioonid) ja Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (01.02.2018 jõustunud redaktsioon) alusel on Pärnu Toimetulekukooli õppekavasse sisse viidud kõik vastavad muudatused.

11.2. Pärnu Toimetulekukooli uuendatud õppekava viiakse täielikult vastavusse Põhikooli riikliku õppekava §25 lõige 8 alusel 1.septembriks 2018.